

પ્રકાશક :

દિવ્યદર્શન માસિક પ્રકાશન સંસ્થા.

C/o. કુમારભાઈ વિ. શાહ

૬૮, ગુલાબવાડી.

મુંબઈ - ૪૦૦૦૦૮.

મુદ્રક :

એક રૂપિયા

મુદ્રક :

શાંતિનાથ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

૧૧/૧૪૧૬, નવલશા કોલા,

નાગ્ણાવર, સુરત - ૩૬૫ ૦૦૩.

જાનપનાં પાઠ

પ્રવચનકાર :

પૂ.આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનભાગુચૂડીપરચ્છ ગ.

પ્રકાશક :

દિવ્ય દર્શન સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ

૦/૦ સુમારપાળ વિ. સી.ઈ.

૬૮, ગુલાબવાડી, ત્રીજો માળો,

મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૪.

વંદન અનુમોદન

આચાર્યશાસ્ત્ર

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયભુવનભાઈ સુરીશ્ચરજી મહારાજની વર્ષમાન તપની ૧૦૮ માં આગામી આનેરૂપ તપસ્યોની,

અમારા સસારી પિતાશ્રી પૂજ્યપાદ મુનિવર્ય શ્રી ચંદ્રશુંદર વિજયજી મહારાજની સમગ્ર ૨૦૩ આયંબીજની તપસ્યો એવાર ૧૦૮ આયંબીજ તથા વર્ષમાન તપની ૩૬ એળી, ૩૮ કિપવાસ, ૩૦ કિપવાસ ૧૬ કિપવાસ તથા મિદિનપ આદિ અનંકવિધ તપસ્યોમાં કરનાર

પરમ પૂજ્ય સાધ્વી શંદ્રપ્રભાશ્રી મહારાજ [પૂજ્યપાદ મહારાજની સમુદાયના] ની ૫૦૦ આયંબીજની તપસ્યો કરનાર.

તથા

તેમના સુશિષ્યા પરમ પૂજ્ય સાધ્વી ભવ્યનંદાશ્રીજી મહારાજ સાહેબની ૫૦૦ આયંબીજની તપસ્યો કરનાર.

તપનીના મહાન આત્માઓની તપની અનુમોદના કરી એમને ભાવપૂર્ણ વંદના કરીએ છીએ

આ પ્રકાશનમાં સહાયક બનવાનો અવસર મળ્યા તે બદલ અમે સમિતિના અભી છીએ

પ્રવચન પ્રસારી સર્વત્ર પ્રસારે તેની શુભ કામનાઓ અર્પત કરીએ છીએ.

ત્રિ.

આપનો નમ્ર,

સતીશચંદ્ર ચંપકલાલ પરીખ [કલકત્તાવાસી]

મુંબઈ.

માણી સૃષ્ટિમાં વળી જુદા જુદા ધોરણ :-

ઘાટે તેજદાર છે, પાણીદાર છે, ઓરલે ? વાદનમાં જોડયો અને લગામ નાળી કે વાયુવેગ ઉપર ! માધ્યસોના માધ્યસો દોડયે થાકે નહિ ! રાજહસ્તિ છે, તે તેજસ્વી રત્ન છે. તેની તેજસ્વિતા, ઘાડાની જેમ ન ગણાય. ઘાડાની જેમ જો તે દોડે તો ? જંગલી ગણાય. એનાં તેજ તો એની પ્રોઠતા, ગંભીરતા અને વિવેક પર મપાય. આમ જુદા જુદા તેજ પામવા હશે તો લેખું ને કોષ્ટક જુદા જોઈશે.

શરીર ગુલાબી એ માનવનાં તેજ નહિ :-

માનવનાં તેજ તરીકે એનાં સાચાં લેખાં અને કોષ્ટક પ્રમાણે ગુલાબી રંગ ચામડીનો નહિ આવે, બોલવાની વાચાળતા નહિ આવે, કે આંખેથી કરાતા સિન્ન સિન્ન જાતિનાં નખરાં નહિ આવે. કેમ કે આ વસ્તુઓ તો જગતના તુચ્છ પદાર્થોમાં પણ હોય છે. આ ગુલાબ કેવું મજેલું ! કેવો ગુલાબી રંગ ! અને ખુશબો ! તો ગુલાબી રંગ તો આમાં પણ છે. પણ એ માનવનાં તેજમાં માત્ર ચામડીની ગુલાબી જોવા જઈએ, તો તે માનવનાં તેજ માથ્યા નહિ ગણાય.

વાણીની પટ્ટતા એ માનવનાં તેજ નહિ :-

કંઠ બાહુ સારો ! પણ એ તો, પોપટ કે કોયલ પણ એવા કેળવાયેલા હોય છે, કે રાજઓ સભામાંથી કંઠાળીને આવેલા હોય. તે આનંદ માટે પોપટ કોયલને બોલાવે. એ કેવું બોલે ? કહો, વહાલું લાગે એવું કાલું અને મીઠું. ત્યારે જો માનવ માટે કાઢી ને વહાડી તેમ મુંદર મધુર ઉચ્ચાર-
...ળી વાણીની પટ્ટતામાં તેજ ગણીએ, તો તો તે પોપટ

‘ઝેરીસ્કર, ઝેમ, ડી, ને ફર્ટ ફલાસ ફર્ટ પાર થાઉં!’
 ૧૬ સ્થાન મળ્યા પછી ‘હું’ તેજસ્વી થાઉં. ઝેરલે શું
 ક્યારે? બધા પર સરખાવવાની મારી ચાલે! ચલાવ
 ની ચાલે, મારો પડ્યો બોલ ઝીલાય! ને જગતના બોલ
 ડીલાય ‘હું’ તોયાર નહિ! આ તો જાનવનાં તેજ છે. રાક્ષ-
 નાં તેજ ‘હું’ ઝેરલે બધા પર વર્ચસ્વ જમાવનારો થાઉં.
 ત્તા ચલાવનારો થાઉં; મારા તાબામાં બધા રહે, ‘હું’
 કાઢના તાબામાં નહિ! આત્મ જાનવને આવડે, જગતના
 હૃદમાં હૃદ્ય માનવીને આવડે. ‘મારે ત્યાં પેશાની ટંકશાળ
 છે! અજનજનના પદાર્થો મારે ત્યાં ઝેરજો! આ અધિ-
 પતીને આવડે. જાતે કહેલું હૃદ્ય પીએ, અને સગા ભાઈ
 કાળી થા પીએ તો વાંધો નહિ! આ તો જગતના હલકા
 હોવાને પશુ આવડે છે. તો તેને આપણે માનવનાં તેજ
 માનીએ? ના, તો સાચાં તેજ ક્યાં? તેના ઉપાય ક્યાં?
 તે તેનાં દૃષ્ટાંત ક્યાં?

માનવનું પહેલું તેજ જડની નિરપેક્ષતા :—અંધકાર-
 માંથી અજવાળામાં આવવાનું છે. માંચકાંગડી સ્થિતિમાંથી
 પરાક્રમી સ્થિતિમાં આવવાનું છે. ગુલામી છોડી સાચા
 સમ્રાટ જેવી સ્થિતિમાં આવવાનું છે. ઝેરલે જ વિચારવાનું
 છે કે માનવનાં તેજ શામાં? શું લાગે છે કદા જોઈ? આપણે
 મનુષ્ય છીએ, તો આપણી જાત માટે જ કોઈ પૂછે
 કે ‘તમારું તેજ કયું? તમારામાં માલ કયો?’ તો શું
 જવાબ આપો? માનવનાં તેજ ઝેરલે ખાસ માનવીની
 બીજાના કરતાં સર્વોપરી સ્થિતિ, બીજા કરતાં ઉત્તમ સ્થિતિ.
 તે ક્યારે ગણાય? શું હોય તો ગણાય? જગતના પદાર્થોની
 વધુ પડતી અપેક્ષામાં? કે જરૂરી એવાય જગતના પદાર્થોના
 નિરપેક્ષતામાં? એક દર્દી એવો કે જેને દવાનાં દશ પીકાં

નવાની, રોવરાની જાય છે. શુદ્ધિ-શુદ્ધિ શુભાવરણે છે. 'હું' માનવ જુ. માટે તેજ સામાં?' આ વિચાર હોય તો જગતપર આદ્યાદી યોગવત્તા હોત. તેવી વાતો આગે બનાવવી છે, પણ તે વાતો ગમે ત્યારે ઉતરશે કે જ્યારે અજ્ઞાત માણસો જેને તેજસ્વી, પાણીદાર કે માસદાર માને છે, તે વાસ્તવિક તેજસ્વી, પાણીદાર કે માસદાર નથી, એ સમજાશે. કેમકે તે રીઝવડ થઈ ગયાં છે. સહુને તેજસ્વી થવું ગમે છે. પાણીદાર થવું ગમે છે. 'હું' પાણીદાર પ્રભાવવાળો થાઉં! એવું કોને નથી ગમતું? નાનાથી મોટા બુદ્ધિ મુધીનાને ગમે છે. જંગલ છે તેજસ્વી થવાની! માત્ર સાચાં તેજ સમજવાથી દિશા ઉઠી છે. શું? 'હું' તેજસ્વી થાઉં! એટલે અજ્ઞાનતાની રૂએ. શું ઉઠે છે મનમાં? 'જગત પા માટે રોક્યા છે!' તેજસ્વી થાઉં એટલે 'જગત માટે' ગુલામ થઈને રહે! 'હું' એક અક્ષર બોલું ને જગતે ચૂપ થઈ જશે તેમજો.' આવી આવી ઉઠી ગણતરીઓમાં અથડાવાના ચોં માનવની સાચી તેજસ્વિતા ભૂંસાઈ જવાય છે. સમજ માંડે એટલે શું થાય. બાકી તેજસ્વિતાની સાચી સમજ જેને છે એને તો એ તેજસ્વિતા ન ખીસવામાં હોયે કલેશનો પા નથી. 'હું' તેજસ્વી થાઉં' એટલે વિચારો, અંદર શું ઉઠે છે

તેજસ્વિતાની જુદી જુદી કલ્પના :-

બાળકના મનમાં તેજસ્વી એટલે શું ઉઠે? 'મારે બાઈઓ કે પાટાશીના છોકરામાં હું' આગેવાન થાઉં. જરૂર પડે હું ને હોંશ મારી શકું!' વિચારી શું ઠરે? ચેતકે પ્રકારે હું કલ્પનામાં પડેલા નાંખર રાખું! ને માનિય થાઉં! માસ્તર પણ મને પૂછીને કામ કરે. આ માપ એનાં એવી બાળક કોલેજયન ઠરે કે 'હું' તેજસ્વી થાઉં' એટલે

કુંભારના ઘરની પાસે એક પંડિત રહેતા. સવારે ઉઠીને એ નિયમિત ગાયત્રીનો મંત્ર જપે, બાજુમાં કુંભારનો પાસે બાંધેલો ગધેડો પણ બરાબર તે સમયે જ ભૂંકે ! એક દિવસ ભૂંક્યો, બીજે દિવસે ભૂંક્યો, ત્રીજે દિવસે ભૂંક્યો...આમ રોજને રોજ ગધેડાને ભૂંકતો જોઈ પંડિતને લાગ્યું કે ‘આ જીવ કોઈ ઉંચો લાગે છે, પરમવની કમાઈ સારી કરીને આવ્યો લાગે છે. કુંભારે ગધેડાનું નામ ‘જોગિયો’ રાખેલું. જડી ગયું હશે ગમે ત્યાંથી નામ ! આમ દિવસો મુઠ્ઠી ચાલ્યું.

એક દિવસે પંડિત સવારે ઉઠ્યા. મંત્ર શરૂ થયો, પણ ગધેડાનો અવાજ આવ્યો નહિ, એટલે પંડિતને પડયો ત્રહેમ ! ‘કેમ બાળે અવાજ નહિ આવ્યો ?’ રહેવાયું નહિ. એટલે પંડિત ગયા કુંભારની પાસે. પૂછે છે : ‘અલ્યા ક્યાં ગયો પેલો સારો જીવ ?’ કુંભાર કહે : ‘ક્યો, પેલો જોગિયો ગધેડો ?’

‘અરે મહાનુભાવ ! ઉંચા જીવને જોગીઓ ન કહેવાય, જોગેસર મહારાજ કહેવાય.’

‘હીક લ્યો ત્યારે પંડિતજી ! એ તો મરી ગયા કાલ.’

‘હે શું મરી ગયા ?’ પંડિતજી મનમાં શોક કરે છે. ‘અરરર. ઘણો સારો જીવ.....હવે આપણે શું કરવું ? આવો ઉત્તમ જીવ મરી જાય, ને એની પાછળ આપણે કંઈ ન કરીએ તો તો આપણી ધીઠાઈ કહેવાય. આપણી પાસે બીજું તો કંઈ નથી કે ચાલો પુણ્યદાન કરીએ, કે એના નામનો ચબુતરો ચણાવીએ. તો ચાલો નદીએ માથું મુંડાવીને સ્નાન તો કરીએ.’

તરત પંડિતજીએ માથું મુંડાવી નદીએ જઈ સ્નાન કર્યું. પાછા ફર્યા ત્યાં બજારમાં વેપારીએ માથે ઈસારો કરતાં પૂછ્યું :

‘કેમ પંડિતજી ! આમ ? બાળે શું છે ?’

લેવાં પડે છે. એને વળી પાછાં જુદાં જુદાં અનુપાત સાંધે લેવાં પડે છે. બીજા દર્દીને એવો વૈદ્ય મળ્યો છે કે એક જ પડીકું આપે છે, તેય લેવાનું પાણીમાં. સારો ને સ્વસ્થ કોણ લાગે ? પડીકા લેવાનાં છે બીમારી કાઢવા માટે, તે જરૂરી છે, પણ જરૂરી છતાં જ્યાં અપેક્ષા, આયાસ વધુ છે, ત્યાં સ્થિતિ નીચી; અને જરૂરી છે છતાં જ્યાં અપેક્ષા અને મહેનત ઓછી, ત્યાં સ્થિતિ ઉંચી દેખાય છે. એમ જે માનવ જડ પદાર્થોની ઓછી અપેક્ષાવાળો, અર્થાત્ વધુ નિરપેક્ષ, તે વધારે તેજવાળો, માલવાળો ને મુખી !

તેજમાં ખામી શા માટે ?

જગતની ઓછામાં ઓછી અપેક્ષામાં અર્થાત્ વધુ નિરપેક્ષતામાં માનવનું તેજ છે. જેને જગતની અપેક્ષા ઓછી. તે તેજસ્વી. જેને અપેક્ષા બહુ તે માલ વિનાનો છે. અજ્ઞાન જગત અજ્ઞાનતાના માર્ગે હોડ્યું જાય છે, તેથી બહુ દીસા, બહુ ઉપાધિમાં તેજસ્વિતા માને છે. એની પાછળ આપણે ફાટીએ તે જુદી વાત છે. પણ વસ્તુગત્યા વિચારીએ તો જગતની પૂંઠે હોડવામાં આપણું તેજ, પાણી અને માલ વધતાં નથી, આવરાય છે. કોઈ એ વિચાર નથી કરતું કે કેમ હોડો છો ? ના, એ તો આગળના હોડે છે માટે અમારે હોડવાનું. શા માટે તમે જગતની આટલી પૂંઠ પકડો છો ? ‘અમારા આપણના આપણ પકડતા આવ્યા છે માટે... એ મુખી થયા તો મુખીના હીસ્ટમાં અમારો એક નંબર વધારે !’ આજ જવાબને ? આના પર એક કુંભારના ગમે-હાનું દર્શાવ છે.

જેગેસર ગમેહાનું દર્શાવ :

ઓંખ સીંચીને જગતની પૂંઠે ચાલવાનો મનીયા :—

માનવનાં તેજ

“અરે મહેરબાન ! જેલું કરીએ એલું જાણું ! છવ
હચો, છેવટે માથું મુંડાવવામાંથી જવાય ?”
ત્યાં ફેટાયા લોકોએ મુંડાવા માંડ્યું ! એમ કરતાં
ચાલ્યું બજારમાં.

ત્યાં નગરશેઠ આવ્યાં. એમણે બધાનાં માથાં મુંડાવેલાં
લેયાં.

શેઠ પૂછે છે, “કેમ ભાઈ ! શું છે આજે ? બધાએ આ... ?”
“અરે શેઠ, બખર નથી ? આ પેલા બચારો જોગસર મહારાજ
મરી ગયાને ! તમારા જેવાએ તો પહેલું મુંડાવવું પર ?”

નગરશેઠે પણ મુંડાવ્યું.
શેઠને વળી જવાનું થયું મંત્રીને ત્યાં. શેઠનો ફેશ વિનાનો
ચહેરો જોઈ, પ્રધાને પૂછ્યું : “શું છે શેઠ ! આજે ? કેમ કોઈ
કુટુંબમાં મરી ગયું ?”

“અરે, ના રે ના, આ બીજું તો કોઈ નહિ, પણ પેલા
જોગસર મહારાજ મરી ગયા.”

માનવનાં માથાં તેજ વિસરીને, આપણા જીવનમાં આમ
લોકની પાછળ આંધળીયા કરીને તો કંઈ નથી બની રહ્યું
ને ? એમજ આંધળે દોડે તો નથી મૂકીને ? કેમકે

મનને એમ થયા કરે છે કે “પણ આખું જગત કરે છે,
તે જોઈ હશે ? તે વળી તમે જુદીજુદી વાતો લાવીને મૂકો
છો ?” જગત એમ માને છે કે ‘હુનિયામાં ઉભા રહેવા ગમે
તેમ કરીને બધું ભેગું કરે, ને તમે વળી કહો છો, ‘પરિમહત્વ’
પરિમાણ કરે !’ જગત કહે છે કે “બધું લેધેરે ફેશનનું
વસાવવું. લોક તેની પાછળ ડાકા ધુલાવે છે ! સ્પેશિયલ
રેડિયો ! ને એરોપ્લેનનો પ્રવાસ ! તમે સાફ પ્રાચીન જીવન

‘ભાઈ! એ તો પેલા જિગેસર મહારાજ મરી ગયા!’

જેજે, હવે દુનિયાની આંધળી દોર! માનવ તરીકે આપણાં તેજ શાં છે, તેનો વિચાર નથી કરતા, અને જે તે લેવામાં શાલા કે અધિકાર નથી, કેમકે તે તેજ તે તે સ્થાનોમાં જ યોગ્ય કે રીઝવડ છે, તે લેવા મથીએ છીએ! તેથી જ્ઞાનીની દ્રષ્ટિમાં હલકા થવું પડે છે, અને કર્મ અને કાળની થપાટ ખાવી પડે છે! તેવી થપાટો અનંતવાર આવી છતાં આશ્ચર્ય છે કે આજે પણ જગતનાં તે તેજ તરફથી કરવાનો મેનિયા મૂકાતો નથી!

અજ્ઞાનતાની સાથે આ પણ એક કારણ છે, કે જગત આંધળું થઈ દોર છે, તેની પાછળ આપણે પણ દોડીએ છીએ!

આંધળીયા કરીને જ દોર મૂકે છે! :- વેપારી પૂછે છે કે, ‘જિગેસર મહારાજ મરી ગયા, તો મારે કંઈ કરવું પડે!’

‘જરૂર કરવું પડે. આમાં પૂછો છો શું?’

‘શું કરવું પડે?’

પંડિતજીએ કહ્યું: ‘આરે! દુકાન વચીને વેપારી કરે તો પણ આશ્ચર્ય છે! આશ્ચર્યમાં આશ્ચર્ય માથે તો મુંઝાવી જ નાંખવું જોઈએને!’

પંડિતજીની વાત સાંભળીને વેપારીએ પણ પંડિતજી અનુકરણ કર્યું.

આ તો દુકાન વચીએ આજ્યા, વળત વેપારીને માથા તરફ નાંખવી કરી પૂછે છે. ‘શું કરવું પડે! આ શું છે આજે!’

અને આ તો પેલા જિગેસર મહારાજ મરી ગયા.

‘જેવન! મહારાજ મરી ગયા! તો આમાં કંઈ કરવું પડે!’

જતાયો છે? જગત પોટીરીયાજ, રૂપાભિમાનવાળા. સના-
મીશ વગેરે જવાનું કહે છે, ને તમે વળી જુદું ગાવા ગેડા! એ
રાખો તમારી પાસે. અમારે એ પોસાતું નથી.”

આતું આતું જે મનને થયા કરે છે, એ કોના જેવું છે?
આ મુંડાવનાર લોક જેવુંસ્તો. કદાચ કોઈ કહે કે ‘ભલે કસાણે
મુંડાવ્યું, મારે નથી મુંડાવવું’— તો સામે એ શિખામય
આપે કે ‘અરે તમે વળી બહુ ડાહ્યા! આટલા લોકે મુંડાવ્યું
તે ખોટું? તે તમે ના કહો છો.’

નગરશેઠે મુંડાવ્યું હતું, એટલે મંત્રી પૂછે છે “મારે પણ
કંઈ કરવું પડે?”

શેઠ કહે છે, “સારા મહાત્માની પાછળ જેવું કરો તેવું
આણું છે. આછામાં આણું.....”

મંત્રી કહે છે, “હા, હા, હું સમજી ગયો, એટલું પણ ન
કરીએ તો મહાત્મા પ્રત્યે શી સારી લાગણી ધરાવી કહેવાય?”
મંત્રીએ પણ મુંડાવ્યું.

હવે આવ્યો રાજનો વારો. પણ રાજ એટલી બધી દૂંડી
બુદ્ધિવાળો નહિ, એટલે પ્રધાનનું મુંડાવેલું માથું જોઈ પૂછ્યું:
“કેમ પ્રધાનજી, આ શું?”

“એ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા!”

ત્યારે અત્યાર સુધી બધા પૂછતા હતા કે “આપણે શું
કરવું જોઈએ?” પણ અહીં તો રાજાએ એ પૂછ્યું કે “ક્યા
જોગેસર મહારાજ?”

બસ બલાસ! પ્રધાનને શું આખી જમાતને બબર નથી,
સિવાય પેલા પંડિત. ત્યાં શું કહે પ્રધાન? હવે પાછું વળવાનું!
“એ ક્યા. તે મને બબર નથી. નગરશેઠને બબર હશે!”

નગરશેઠ કહે “ મને ખબર નથી, ખબરમાં ખબર હશે ! ”
ખબરમાંથી પેલા વેપારીને બોલાવ્યો. તો વેપારી કહે “ મને
ખબર નથી, પંડિતને ખબર હશે ! ઉપાસન ત્યાંથી થયેલું છે. ”

કોઈ અજ્ઞાન માનવના મગજમાંથી આવાં આવાં તો ઢગલો
ઉપાસન થયેલાં છે. એથીજ સાચાં તેજનો વિચાર ઘણાને નથી
આવતો. માનવના તેજ આવરનારાં કેમ ઉપાસન ન થયા હોત
તો કેવું સાદું ? શું સમજયા ? યુગલિક કાળમાં જે ધાંધલ
નહોતી, તે પછીના કાળમાં ખૂબ વધી ગઈ ! એ ધાંધલ કેવી ?
વધારે ને વધારે જરૂરીયાતો અને અપેક્ષાઓમાં ફસાવાની.
પાછું એમાં યુગવિકાસ માનવાનું ચાલ્યું ! તેમ આમાં લગભગ
અધાય એક યા બીજા ક્ષેત્રે આંધળી દોર મૂકી રહ્યા છે. ત્યારે
એ તો પૂછા કે આનો પરમાર્થ શો કે ‘ જીવની હાલત શું ? ’
‘ એ શા માટે કરવું જોઈએ ? ’ તેના પરિણામે શિરપાવ શું મળશે ?
આમાનું કંઈ નહિ વિચારવાનું !! કેવા ખતરનાક આંધળીયા !

માનવનું તેજ શું સત્તા—શ્રીમંતાધમાં છે ? :—

જગતમાં તો પૈસા, અને સત્તા હોય તો માલવાળા
ગણાઈએ—પણ પૈસા અને સત્તા શા માટે ? અને પૈસા તથા
સત્તા મેળવ્યા પછી આપણા આત્માની વર્તમાન અને
ભવિષ્યમાં હાલત કેવી તે કોણ વિચારશે ? એનાથી પરિણામ
શું ? ‘ વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં સુખ ’ એમ કહીએ છીએ.
પણ જગત સામું તો જુઓ કે એ મેળવીને જગતે સુખ
કેટલાં મેળવ્યાં ? શા સાદે તમને સામાન્ય રીતે મળેલાં તેજ,
તેને મૂકી અધિકારને જગાવી રહ્યા છે ?

રાજાએ પંડિતને બોલાવ્યો, ‘ પંડિતજી, કયા જોગેસર
મહારાજ મરી ગયા ? ક્યાં છે એમનો આશ્રમ ? કયા કયા
શિષ્યો પાછળ મૂકી ગયા છે ? ’ રાજાએ પ્રશ્નોની ધારા છોડી.

ખતાવો છો? જગત પોલીસીયાજ, સ્વાલમાનવાળા, સત્તા-
ધીશ વગેરે થવાનું કહે છે, ને તમે વળી જુદું ગાવા બેઠા! એ
રાખો તમારી પાસે. અમારે એ પોસાતું નથી.”

આણું આણું જે મનને થયા કરે છે, એ કોના જેવું છે
આ મુંડાવનાર લોક જેવુંસ્તો. કલ્પ કોઈ કહે કે ‘ભલે ફક્ત
મુંડાવ્યું, મારે નથી મુંડાવવું’ તો સામે એ શિખામા
આપે કે ‘અરે તમે વળી બહુ ડાહ્યા! આટલા લોકે મુંડાવ
તે ખોટું? તે તમે ના કહો છો.’

નગરશેઠે મુંડાવ્યું હતું, એટલે મંત્રી પૂછે છે “મારે પણ
કંઈ કરવું પડે?”

શેઠ કહે છે, “સારા મહાત્માની પાછળ જેવું કરો તેવું
ઓછું છે. ઓછામાં ઓછું.....”

મંત્રી કહે છે, “હા, હા, હું સમજી ગયો, એટલું પણ ન
કરીએ તો મહાત્મા પ્રત્યે શી સારી લાગણી ધરાવી કહેવાય?
મંત્રીએ પણ મુંડાવ્યું.”

હવે આવ્યો રાજનો વારો. પણ રાજ એટલી બધી દૂંડ
બુદ્ધિવાળો નહિ, એટલે પ્રધાનનું મુંડાવેલું માથું જોઈ પૂછ્યું
“કેમ પ્રધાનજી, આ શું?”

“એ તો પેલા જોગેસર મહારાજ મરી ગયા!”

ત્યારે અત્યાર મુઠ્ઠી બધા પૂછતા હતા કે “આપણે શું
કરવું જોઈએ?” પણ અહીં તો રાજએ એ પૂછ્યું કે “ક્યા
જોગેસર મહારાજ?”

બસ ખલાસ! પ્રધાનને શું આખી જમાતને અબર નથી,
સિવાય પેલા પંડિત. ત્યાં શું કહે પ્રધાન? હવે પાછું વળવાનું!
“એ ક્યા, તે મને અબર નથી. નગરશેઠને અબર હશે!”

ઠગરશેઠ કહે “ મને ખબર નથી, બજારમાં ખબર હશે ! ”
મજનરમાંથી પેલા વેપારીને બોલાવ્યો. તો વેપારી કહે “ મને
ખબર નથી, પંડિતને ખબર હશે ! ઉપાસન ત્યાંથી થયેલું છે. ”

કેઈ અજ્ઞાન માનવના મગજમાંથી આવાં આવાં તો ઢગલો
ઉપાસન થયેલાં છે. એથીજ સાચાં તેજનો વિચાર ઘણાને નથી
આવતો. માનવના તેજ આવરનારાં કેઈ ઉપાસન ન થયા હોત
તો કેવું સાડું ? શું સમજયા ? યુગલિક કાળમાં જે ધાંધલ
નહોતી, તે પછીના કાળમાં ખૂબ વધી ગઈ ! એ ધાંધલ કેવી ?
વધારે ને વધારે જરૂરીયાતો અને અપેક્ષાઓમાં ફસાવાની.
પ્રાણ એમાં યુગવિકાસ માનવાનું ચાલ્યું ! તેમ આમાં લગભગ
અધાય એક યા બીજા ક્ષેત્રે આંધળી દોર મૂકી રહ્યા છે. ત્યારે
એ તો પૂછો કે આનો પરમાર્થ શો કે ‘ જીવની હાલત શું ? ’
‘ એ શા માટે કરવું જોઈએ ? ’ તેના પરિણામે શિરપાવ શું મળશે ?
આમાનું કંઈ નહિ વિચારવાનું !! કેવા ખતરનાક આંધળીયા !

માનવનું તેજ શું સત્તા—શ્રીમંતાઈમાં છે ? :—

જગતમાં તો પૈસા, અને સત્તા હોય તો માલવાળા
ગણાઈએ—પણ પૈસા અને સત્તા શા માટે ? અને પૈસા તથા
સત્તા મેળવ્યા પછી આપણા આત્માની વર્તમાન અને
લવિષ્યમાં હાલત કેવી તે કોણ વિચારશે ? એનાથી પરિણામ
શું ? ‘ વર્તમાન અને લવિષ્યમાં સુખ ’ એમ કહીએ છીએ.
પણ જગત સામું તો જુઓ કે એ મેળવીને જગતે સુખ
કેટલાં મેળવ્યાં ? શા સાડું તમને સામાન્ય રીતે મળેલાં તેજ,
તેને મૂકી અધિકારને જગાવી રહ્યા છો ?

રાજાએ પંડિતને બોલાવ્યો, ‘ પંડિતજી, કયા જોગસર
મહારાજ મરી ગયા ? કયાં છે એમનો આશ્રમ ? કયા કયા
શિષ્યો પાછળ મૂકી ગયા છે ? ’ રાજાએ પ્રશ્નોની ધારા છોડી.

આનો કોઈ જવાબ ? ના, ભોળો પડિત ! તેણે તો કહી દીધું કે 'જોગેસર મહાત્મા એ માણસ નહિ, પણ ગધેડાના અવતારે હતા. ફલાણા કુંભારને ત્યાં. જીવ ઉંચો, તે રોજ મારી ગાયત્રી વખતે મુર પુરતા, કોઈ સારી ગતિના મહિમાન હશે !' પડિતજીના આ ખુલાસા વખતે બધા જ હાજર હતા ! પ્રધાન અને નગરશેઠ ! બધાનાં મોઢાં કેવાંક થયાં હશે ? કેમ વાડ એમ ? કહો કે, આંધળીયા દોરમાં અંતે પસ્તાવાનું.

માનવતાનું તેજ નિરપેક્ષતામાં :-

ત્યારે કોઈ સારા જ્ઞાની પુરૂષ પૂછે કે 'તમે આ અજ્ઞાન બચ્ચાના ખેલ જેવી સંસારની રમત બરાબર સાચી માનીને કેમ રમી રહ્યા છો ?' તો શું કહેશે ? 'આખું જગત એમ કરે છે' એજને ? એટલે ? એ આંધળી દોર કે બીજું કંઈ ? અજ્ઞાની ભલે માને કે 'આપણે જગત તરફ અપેક્ષાવાળા થઈએ તેટલા વધુ સુખી.' પણ ખરી રીતે જગત તરફ આશાથી જેટલા વધુ દોડ્યા જઈએ, તેટલા પ્રમાણમાં સુખ, શાંતિ કે માન-મરતબો નહિ, પણ ઉલટું મળે છે ! એમાં માનવનું તેજ નથી. તો બોલો, માનવનું તેજ શામાં છે ? નિરપેક્ષતામાં.

પ્ર૦ એ રી રીતે ?

ઉ૦ એ એ રીતે, કે તેજ તેને કહેવાય, કે જેનાથી બીજા ઉપર આજસ પડે. તો નિરપેક્ષ રહેવામાં જગત પર આજસ પડે છે; પણ સાપેક્ષ થવામાં અર્થાત આશાવાળા અને આશિવાળા બનવામાં તો નિસ્તેજ થવું પડે છે. ઉલટું સામેથી જગતનું આપણા પર આજસ પડે છે.

માનવનું તેજ તૃપ્તિમાં :- તમને જે માણું નથી, મળે એવું લાગવું નથી, એની તો આકાંક્ષા છોડી શકોને ? ન

મળેલી વસ્તુ માટે હાથારા (ઝંખના) નહિ, પણ નિરપેક્ષતા. એ પહેલું તેજ છે. દેખાતી રીતે રાજ્ય ભલે મુખી હોય, પણ એને જોડેલી જગતની અપેક્ષા છે તેટલો વધુ કલેશમાં રીખાય છે. ત્યારે સંતોષી ગરીબ કઈ આવ્યો દિવસ પુરતું, એટલે ખંસ! હવે કોઈની પાસે આપકુસી કરવાની નહિ, અરે! પેટ ન મળ્યું હોત, અથવા સાધુ બન્યા હોત તો એટલી પણ આપકુસી ન કરત. માનવનું તેજ નિરપેક્ષ વૃત્તિમાં છે. એની આજે માનવનું બીજું તેજ મળેલાની તૃપ્તિમાં છે.

નિરપેક્ષતામાં ‘મારે જગતની અપેક્ષા કરવાની નહિ,’ અને તૃપ્તિમાં ‘મારી પાસે જે છે, તેને ઘણું માણું માની. તેમાં જ આનંદ અને કલ્લોલ કરવાનો.’

અખજોપતિ હોય, અને તૃપ્તિ ન હોય તો? અને શ્રીમંતાઈ ન હોય, પરંતુ તૃપ્તિ હોય તો? એમાં કોણ મુખી, શાંતિવાળો, દીર્ઘાયુ, નિરાંત, એલો કોણ?

અખજોપતિનું દૃષ્ટાન્ત :-

અમેરિકાનો અખજોપતિ રોકફેલર પણ શરીરે દુખળો! વર્ષો બહુ નહિ વિતેલાં, છતાં શરીરે પળિયાં આવી ગયેલાં! કેમ વાર? અખજોપતિ છતાં તૃપ્તિ નહોતી, નિરપેક્ષ નહોતો. એ હતો જગતની બહુ અપેક્ષાવાળો, માટે બહુ ચિંતાખોર! એક વખત માલ ભરીને એના વહાણ દરિયામાં બીજે ગામ રવાના થયેલા.

મુનિમને પૂછ્યું ‘વીમા ઉતરાવ્યો છે કે નાહ?’

‘ના, સાહેબ.’

‘શું ના સાહેબ? જાઓ જાઓ, જલદી વીમા ઉતરાવી આવો. જોજો ગમે તેમ કરીને વીમા ઉતરાવી દેજો’ મુનિમે તેમ

કર્મ. વિગિયમ ભવં બરી લીધું. કોઈને સમાચાર આપી શાંત કર્યાં. ત્યાં તો પહેલંચવાના સ્થાનેથી સનાચાર આવ્યા કે સર્વિ-
ચીત્રે નક્કરે કાંઈ ઉતરી ગયાં છે.' આગળજાનિને શોક થયો !
'અરેરેરે ! આ હમણાં જ નક્કરો વીંચો ઉતરાવ્યો.' મનમાં
અગતરા આડી. 'આતુ' આવ્યું નહિ. મનને ખેદ. શાથી ?
પહેલાં વીંચો ઉતરાવવાની અપેક્ષા હતી, પછી ન ઉતરાવવાની
અપેક્ષા હતી. આવી અપેક્ષાઓ એ અધિકાર, અપેક્ષા નહિ
એ તેજસ્વિતા. તેજસ્વી માનવ ગાળ્યો જાય નહિ, દીનદુઃખી
થાય નહિ, પથ્થાતાપ કર્યો પરે એવી સ્થિતિ લાવે નહિ.
જગતથી કચરાય નહિ, ને દોરવાય નહિ; કેમકે જગતથી એ
નિરપેક્ષ છે, થોડું મળેલામાં બહુ તૃપ્ત છે.

૧ જુ, ૨ જુ તેજ નિરપેક્ષતા અને તૃપ્તિ :—તેના નવ
ઉપાય :—પહેલા નંબરનું તેજ નિરપેક્ષતા, અને બીજું તૃપ્તિ
તે લાવવા શું જોઈએ ? સચોટ સમજ, અને પ્રથમ પુરુષાર્થ.
તેમાં સમજ એ, કે

(૧) મારો આત્મા જગત કરતાં અધિક મૂલ્યવાળો છે.

(૨) જગત મને ન દોરે, હું જગતને દોરું.

(૩) વિપયોથી આત્મતેજની હાનિ છે કેમકે, એનાથી
અણજ, આતુરતા, આધીનતા, અપેક્ષાભાવ, વિહ્વલતાદિ વધે છે.
વિપયોની જરા જોડી ખામીમાં આત્મા પોતાને દુઃખી,
નિરાધાર અને માલ વિનાનો સમજે છે, એ એની મૂર્ખતા છે.

(૪) આ સમજ જગતનો અને વિપયોનો આછામાં આછો
પરિચય અને વિચારણા કરવી, અને પરિચય ઘટાડતા આવવું.

(૫) વેલવી નહીં પણ સામાન્ય પદાર્થોમાંજ આદંશાહી
માનવી.

માનવતાં તેજ

(૬) મન, વચન અને કાયાને બગાડનારા વર્ષણ, કસલ, નિંદા ઈત્યાદિથી દુર રહેવું.

(૭) સંતોષ રાખી, ઝાઝામાં બહુ માનવું.

(૮) વિષયોની ધૂન આત્માના ધર્મ-સમયને પણ ચોરી નાશ છે. એને બદલે હવે આત્માએ વિષયના સમયમાંથી પણ આત્મચિંતનનો સમય કાઢી લેવો.

(૯) જગત અને વિષયો તરફ દર્શણવૃત્તિ કેળવવી, અર્થાત્ ગુફ માતાદ્રશ્ય બનવું.

હવે એક વાત નક્કી કરો કે "સારાએ જગત કરતાં મારો આત્મા કિંમતી અને ઉંચો છે ! જડ જગતને મુધરવા માટે હું નથી, પણ મારે મુધરવા માટે જડ જગત છે ! મારો આત્મા સારાએ જગત કરતાં વધુ સંભાળવા યોગ્ય છે !"

પ્ર૦—આવી માન્યતા ઘડી તેથી શું ?

ઉ૦—આત્માને આવક મૂલ્યવાળો માન્યો, ત્યાં પછી આત્મા પોતાના મૂલ્ય ધવાય, અને જગતનાં મૂલ્ય વધે. એવું, કરનારો નહિ બને. મારા આત્માની કિંમત અને અસ્તિત્વ જગત કરતાં ઉંચું ! કેની આગળ આ સ્વવિશેષતા છે ? જગત એટલે જડ પદાર્થો આગળ. સામે હીરાના મૂલ્યવાન હાર આવે, પણ તે સમજી રાખ્યું હોય કે એના કરતાં મારું પુણ્ય ઉંચું છે, એથીય વધુ ઉંચો મારો ધર્મવાસિત આત્મા છે. કેમકે પૂર્વ પુણ્યને જન્મ આપનાર તે છે, તો પછી એવી સાવધાની રાખે કે 'અવસરે હીરાનો ઉપયોગ કરીશ, પણ મારું મૂલ્ય ઘટાડીને નહિ.' ઉંચી વસ્તુઓ જીવંતરકે આકર્ષણ કરીને આવશે, પણ જીવ આકર્ષણ કરીને તે તરફ નહિ જાય. એટલે જગતને આવવું હોય તો ભલે આવે. પણ

વસાનું નહિ. આજે હીંગના હાથ ગામનું કોઈને ગામનેલીથી
જોવાને મુક્યા છે. પણ જોઈને જાહેર ન પડે, અને ગામનું કે
ગામનેલી જોવાને જાહેર નહિ પડે. આજે હીંગના પાસે નહિ મળે. વળતે ફરી
હાથ તે ફરી ફેરવે, પણ એની પાછળ રહે આગળના ફરવા
ગુનીના કે આર જરૂર નો અંતર જાહેર ફરી નાખવાના વિચાર
કે વર્તન નહિ કરે. એ જાણે અંતર છે કે એની જ જપમાળા
ગામનાર નહિ જાનવાનું એમ યાચે છે. યાચી? એ માંવડમાં
અટવાઈ જાય તો જીવનું વિશાળનું આત્મતેજ પ્રધાર્મ જાય!

કેમ? એમ જ ને? કે આહાર અને વિષયો એ તેજ અને
જીવન? સમજાવે કે ચક્રવર્તીનાં છ ખંડના રાજ્ય પણ એનું
આત્મતેજ નહિ, એનું જીવન નાહ! ધારે કે કોઈ ચક્રવર્તી
પ્રહાર કરવા ગયો છે. એવા તેજસ્વી ધાડા પર સ્વાર થયેલો
છે કે જે ધાડો જીતજેતામાં માંડેલો વચાવી દે છે. એમાં કોઈ
અટવીમાં જઈ ચડ્યો! તરસ જરૂર લાગી છે. ત્યાં કોઈ
જંગમના માનવ પાસે પાણી છે. ચક્રવર્તી પૂછે છે “ભાઈ,
તરસ લાગી છે, પાણી આપે છે?” પેલો માણસ એવા જ
મળ્યો કે એ કહે છે, “હા, આપું તો ખરો, પણ જી ખંડનું
રાજ્ય આપે તો!” તો ત્યાં ચક્રવર્તી શું હિસાબ ગણે? “મારા
છ ખંડ જતા હોય તો ભલે જાઓ, પણ મને તો જીવતો
રહેવા દે. જો એ ખંડ સાચવવાનું જોઈશ, તો અહીં પાણી
વિના મરવાથી હું પણ જમશ! રાજ્ય તો પછી મારે તો
ગયા જ ને?” એટલે કોઈ વસ્તુ ઓછીવત્તી મળી, પણ તેની
પાછળ આત્મા જો પોતાનું મૂલ્ય સમજતો હોય, તો તે એવા
કલેશ કરનારો નહિ અને કે “આ હોય તો જ મારું જીવન.”
આ ક્યારે અને? જ્યારે માનવને પોતાનું તેજ શું તે સમજતું
હોય તો!

કાલે જતા હો તો આજે જાઓ :-સંતોષ માટે શું જોઈએ?

[illegible]

सर्वोच्च न्यायालय :-

9. 4. 2.

44. 27 12

આવશે ક'વાળ મુલાકાત :- કોઈપણ સરગીલિ કોઈ કોઈને
સ્વયં આપ્યું કે, મુ' નમાને ત્યાંથી જાતે વિયતે કરીશો
મા વનમર મયા. સ્વયં વિચારે કર્યો કે રહિ નયિ. તે આજ
આ સ્વયં : કદર આપ્યું. તે કિદર નયિ. એક કદર આપ્યું
મિત્રે આને કર્યું કે આતમે વિયતે સરગી જવાનું કદરો.
પર આને વિયતે તે સર આપ્યું દાવમાં. હવે મુ' કદરો
મિત્રે તે નિવેદીનો ગરજી. નોય એ હવે રહ્યો નયિ કદરો
આપ્યું નાલાપક કર્યો આને સ્વયંથીને સ્વય. કોઈ ભરીને

જવાનું નહિ. અંદરે હીરાના હાર સવારે જોઈને સાવચેતીથી સ્થાને મૂક્યો છે. પણ સાંજે નજરે ન પડ્યો, અને લાગ્યું કે ચારાઈ ગયો; અંદરે હવે ખોટી પાક નહિ મૂકે. તપાસ કરવી હોય તો કરી લેશે, પણ એની પાછળ દેઠ આપઘાત કરવા સુધીના કે ચાર જરૂરે તો એનો રોટલો કરી નાખવાના વિચાર કે વર્તાવ નહિ કરે. એ જાત્રાત એવો છે કે એની જ જપમાળા ગણનારા નહિ બનવાનું એમ સમજે છે. શાથી? એ શ્રાવણમાં અરવાઈ જાય તો જીવનું વિરાગનું આત્મતેજ રૂંધાઈ જાય!

કેમ? એમ જ ને? કે આહાર અને વિષયો એ તેજ અને જીવન? સમજાવે કે ચક્રવર્તીનાં છ ખંડના રાજ્ય પણ એનું આત્મતેજ નહિ, એનું જીવન નાહ! ધારો કે કોઈ ચક્રવર્તી બહાર ફરવા ગયો છે. એવા તેજસ્વી ઘોડા પર સ્વાર થયેલો છે કે જે ઘોડો જોતજોતામાં માઇલો વચાવી દે છે. એમાં કોઈ અટવીમાં જઈ ચડ્યો! તરસ જોરદાર લાગી છે. ત્યાં કોઈ જંગમના માનવ પાસે પાણી છે. ચક્રવર્તી પૂછે છે “ભાઈ, તરસ લાગી છે, પાણી આપે છે?” પેલો માણસ એવો જ મળ્યો કે એ કહે છે, “હા, આપું તો ખરો, પણ મ્મ ખંડનું રાજ્ય આપે તો!” તો ત્યાં ચક્રવર્તી શું હિસાબ ગણે? “મારા છ ખંડ જતા હોય તો ભલે જાઓ, પણ મને તો જીવનો રહેવા દે. જે એ ખંડ સાચવવાનું જોઈશ, તો અહીં પાણી વિના મરવાથી હું પણ જઈશ! રાજ્ય તો પછી મારે તો ગયા જ ને?” અંદરે કોઈ વસ્તુ ઓછીવર્તી મળી, પણ તેની પાછળ આત્મા જે પોતાનું મૂલ્ય સમજતો હોય, તો તે એવા કલેશ કરનારો નહિ બને કે “આ હોય તો જ મારું જીવન.” આ ક્યારે બને? ક્યારે માનવને પોતાનું તેજ શું તે સમજાયું હોય તો!

કાલે જતા હો તો આજે જાઓ :-સંતોષ માટે શું જોઈએ?

જાય, એના કરતાં આપણે એને લાત મારીને કાઢીએ, તો શું
ખોટું ? શોભા શામાં ?

ધારે કે એક શેઠને નોકર ધમકી આપે છે કે 'ધ્યાન
રાખજો શેઠ, હું આલ્યો જઈશ.' અને શેઠ દીન થઈને કહે
'અરે ભાઈ, એમ ન બોલ. તારા વિના કેમ ચાલશે ? તું
તારે રહેજે, રહેજે.' આમ શેઠ કહેતા રહે પણ સાતમે દિવસે
નોકર શેઠને ધૂતકારીને આલ્યો જાય છે. ત્યારે બીજો શેઠ એવો
છે કે નોકર ત્યાં આમ બોલે, ત્યાં એ શેઠ કહે કે 'ચલ ઉઠ
સાતમે દહાડે શું ? આજે જ ઉતર અહિંથી, આજે જ ચાલતો
થા,' કહી નોકરને રવાના કરે, અને જતને કામ ચલાવી લે છે.
તો બેમાં કયો શેઠ ડાહ્યો ? કહેશો કે બીજો. બસ એજ રીતે
આ લક્ષ્મી, આ જગત આપણને લાત મારી કાઢે, એમાં
શી શોભા છે ? ખોલતો કંગાળ ગુલામ બનેલો મૂર્ખ માનવ
બજાર લાખ રૂપિયા ખેંચી જાય, ઇન્કમટેક્સ પાંચ લાખ
એકાવી લે, સંસાર વ્યવહાર દબરોનું પાણી કરાવે, એ બધું
કળુલ મંજુર રાખે છે, પણ સારા મુકૂત માટે પાતાની જાતે
'હું લક્ષ્મીને લાત મારું,' આ સદ્ભાવ્ય નથી કેળવતો ! તેનું
કારણ એ જ કે સાચું માનવનું તેજ એનામાં નથી. પાતાના
આત્મા કરતાં લક્ષ્મીનું મૂલ્ય વધુ આંકનું તેથી લક્ષ્મીના
ઉપયોગ આત્માના હિત ખાતર નહિ, પણ આત્માના ઉપયોગ
લક્ષ્મી ખાતર કરે છે ! લક્ષ્મીને કહે છે કે 'તો તને ત્રણવાર
દિવસમાં ગળું ! તારી ખાતર લાખ જુઠાણા હાંકું ! તું કહે,
તો રાત્રે પણ આવામાં છૂટ ! આવકપણને કહે તો તિસોજાલ
ગાળું. અનીતિ, કુઠ, કપટ બધું કરું ; તારી પાછળ સામાનિક
વત. પચ્ચક્રખાનું બધું બહુ' કહે એ અનીતિ કરવામાં
જવડા જમાવવામાં આવકપણું કહે કે નહિ ? પણ દોષ તે
અનીતિ મૂકી ગમે ત્યાં રહવામાં આવકપણું લામે કે નહિ ?

શું તમને આવકપાત્રું મળ્યું નથી? ચુસ્ત આવક જીવન જીવવામાં કેમ વાંધો છે? કહો કે આત્મા કરતાં જગતનું મુલ્ય હિંચું આંક્યું છે માટે.

મૂર્ખ માનવ પોતાનું તેજ સંદરે છે :- માલ વિનાનો મૂર્ખ આત્મા કાળ અને કર્મના સપાટમાં અપરીમાં આગાહ-રોગાહ જરા ખૂશ-મિશાલ. પોતાના હાથેજ પોતાના આત્માને જ જગતના કાણુમાં રોંપે છે! જગતની બાહુ ઝડિ મળે, બાહુ સત્તા મળે, એટલે અપરીમાં આગાવાની તૈયારી કરી! પાછો તેમાં ખુશ થાય છે!! મદ કરે છે. કહે છે કે 'પંચા તો આમ કમાવાય! મૂર્ખ છે લોક, એને શું ખચર પડે? આમ અજમાવાય! અમારી આડે આવશે, એના લમણા તોડી નાંખવામાં આવશે! અમે પ્રજાના સાચા શેવક છીએ, તારણ-દાર છીએ,' એવી એવી બાંધ પુકારનારા પાછા નવી ચૂંટણી માટે આપહુચી કરતા ફરે છે, નમ્રતાથી આવું પુકારે છે : 'ચૂંટણીમાં અમને ચૂંટો, અમે કમર કરીને સેવા કરીશું!' પણ જો જો હોં, આ નથી ચૂંટાયા ત્યાંમુધી! મોટા ધર્માદા પોતામાં દ્રસ્તી ચૂંટાયા પછી તો દ્રસ્ત એટલે જાણે પોતાના આપની મિલકત! પછી કોઈ ફરિયાદ કરે કે 'શેઠ સાહેબ' કાઢીને વાત કરે કે 'આ પૂજારી પ્રભુની આશાતના કરે છે,' તો પેલો દ્રસ્તી સંભળાવી દે છે કે 'કચકચ કરવાની ટેવ પડી છે તમને! પૂજા કરવી હોય તો કરો, નહિતર રસ્તો પકડો...' નમ્રતા ગદ્ય અને ઘમંડ આવ્યું, કોણ કરાવે છે આ બંધુ? આત્મા કરતાં જગતનાં માન-માલનું મૂલ્યાંકન વધારે તે. એ નમ્રતા, સાચો સેવાભાવ, વગેરે માનવાનું તેજ સંદરી લે છે. એવા પ્રકારની વૃત્તિ નષ્ટી થવી જોઈએ કે મારે મારા આત્માને નિસ્તેજ બનાવતી જગતની એક વાતનો અંધ નથી. અરે! જો બાધા વિનાય ચાલે એમ હોય, તો મારે હોય, મોં, પેટ

અને સમય બગાડવાની જરૂર નથી. ધન અને સમય બગાડવાની જરૂર નથી. એની ગુલામીમાં કલાક શા સારું બગાડે.

વીર વજ્રમાહુનો પ્રસંગ :-

શ્યામમુદરને બનેલીનું કૌતુક કરવાનું મન થયું :- તેને શ્યામમાહુ શ્યામમુદર સાળાને રોકકું પર આવે છે. વજ્રમાહુ પરણીને આડ્યા આવે છે. જનમાં રાજકુમારો સાથે પરણ્યો શા માટે? સંસારનો મોહ બેઠો છે, તેથી મયાંસ રહી સંસારના મુખ લેવા છે માટે. જન સાથે એ આવે ભર જંગલમાં. ત્યાં દૂરથી પર્વતપર મુનિને જોયા ! પોતે રથ બેઠેલા છે, પત્ની બાજુમાં છે, અને સાળો રથ લાંકે સાળાને પણ થાય છે કે મૃતું સારસીપાશું કરે ! પુણ્ય વિચિત્ર પ્રકાર છે ! અશુભ કર્મના કિલ્લમાં આ શવનું આલનું નથી. પોતે સારો ગુણીયત્વ કે દોશિયાર દોષ, યશ-સોભાગ્ય કર્મ ન હોય તો દુનિયા લાભે માટે ! આ બનેલીનું પુણ્ય એવું કે શ્યામમુદરને રથ લાંકવાનું મન છે. મુનિને જોયા કે રથ જરૂર કાઢેલા રાખવા વજ્રમાહુ મુનિના કદી.

આખાએ રથને શ્રીમતિ પાડનાં પૂછ્યું કેમ ?

વજ્રમાહુ કહે છે કે આમના પર્વતપર મુનિ છે, કદી આવીએ.

આકાશ થયું આખાને ! એને મનમાં મનું કે આ મુનિના વિનવીના કર્મનું ? કહેતો આવતો છે આ ! મ આજે કેવળના જાણે એની સાથે આજે, કહેતાં મ મનના મન, મનના મનની હીલના મન આજે મન મનને

કહેતો આજે કહેતો છે ! આજે આજે આજે

નાં કહેવાના. પણ વિચારો કે કોઈ પ્રસંગમાં કોઈને કોઈ
કે નહિ કે 'ઝિયુ' હતું તો બિલા માણસ દિવાલમાં જ
પી જાયું હતું ને ?

સાળાને બનેલીનું કોતક કરવાનું મન થયું. એટલે એ
જે છે.

કેમ કાંઈ વિરાગી થયા કે શું ?

એટલે વજ્રમાદુ કહે છે કેમ આમ પૂછો છો ? શું અખર
પી કે શાયદ માત્ર વિરાગી હોય ?

વજ્રમાદુના આ ઉદ્ગારમાં તમને વિરોધાભાસ દેખાયો કે
વિરાગી હોય તો આ સંસારને દિવારો શા બારે કરે ? પણ
તે અખર છે કે માણસ દુશ્મનના કિંદ્રામાં હોય, અને ત્યાં
તપાન મુખ્યેન બધું મળતું હોય ! જતાં પણ એના પ્રત્યે
તે હાર્દિક સ્થિતિ નથી હોતી, તેમ સંસારને દુશ્મનના કિંદ્રામાં
મળ્યા પછી એના જાનપાન મુખ્યેન પ્રત્યે હાર્દિક સ્થિતિ ન
ય. શકિતના અભાવે આ સંસારરૂપી દુશ્મનના કિંદ્રામાંથી
હાર ન નીકળી શકે, એ જુદી વાત. બાકી રાજ કે પ્રેમ ન
ય, એટલે કે એના પ્રત્યે વિરાગી હોય.

વજ્રમાદુએ પ્રગણવેલાં માનવનાં તેજ :—સાળો પૂછો છો
એટલે તમે વિરાગી છો જ ?

એમાં પૂછો છો શું ?

'પૂછું છું એ કે-તો સંસારમાં કેમ રહ્યા છો ? કોણ શેકે
જ ? હું તમને સહાય કરું ?'

સાળાએ મરકરીમાં આ કપ્પું, આ દોષો વજ્રમાદુને એવા
હોતા, કે જે તેના સ્થાને તમે હોત, તો કહેત કે માનવિતા શેકે
જે, શ્રી શેકે છે, દુઃખી છે.

પણી છે, મનિષાન અનકર નથી, આવી પછી છે, નીચી પાસ નથી રાખેલા. બહુતર નથી જાણે, • મનની કિયરવા નથી. આવા આવા કેમ હોવા તમે જાણતા. • કેમ જાણે કેમ હોય સંસારમાં સહે છે. • આવા જે પ્રશ્ન આજળા જીવન સિયર થઈ જાય. હૃદય અટકી જાય, ત્યાં લોચા ફરતી ફરતાં કોઈ સરમ આવે? આવા નિરાશીને આં લોચાવાળાની ચાલ આવડે કે ન આવડે? આ ચાલ વજ્રબાહુને નથી આવડી. પરમાત્માના જીવનને અને એમના માર્ગને આજળાં છે, વિચારો છે. અને વેશજ્ય કેળવ્યા છે, એવા સમ્યક્દષ્ટિને મન તો એમ છે કે • આ પરમાત્મા!! આવો પરમાત્માનો માર્ગ! શોધો ન જાઉં. માર્ગો ન મળે! ઔદ રાજલોકના વિશાલ પટમાં ક્યાં હોય લાગે? આજ એ ચાલીને સામે આવે ત્યારે હું ગદલાંતડલાં કડું તો તો મૂર્ખાઈ થાય! નહીં એક વાર કાળ લાત મારશે જ. અને આહીથી કાઢશે, ત્યાં ભવિષ્યમાં કદાચ જ્ઞાતસ્મરણ થશે. તો પણ મોહાંધ મનહું ઠેકાણું નહિ હોય. તેથી આ શાસન, આવા ગુરૂ, આવી સમજ નહિ મળે! ચિથરેહાલ નહિ પણ નગ્ન કરીને મને સંસાર કાઢે, અપમાન ભરી રીતે કાઢે, એના કરતાં હું જાતે સંસારને લાત કેમ ન મારું?? આવી આવી વિચારણામાં શ્રાવક રમતો હોય. વજ્રબાહુ પણ એવા વિચારમાં છે.

શેઠે સાત દિવસ લક્ષ્મીને દાનમાં ઘડકે ચઢાવી !

પેલા શેઠે પણ એમજ લક્ષ્મીના સ્વપ્ન પર કુટુંબ ભેગું કરીને કહ્યું કે ‘જુઓ વાત આમ બની છે. લક્ષ્મી જવાની છે. એ લાત મારે એના કરતાં આપણે મારીએ, તો બેમાં શોભા કરી ? શું કરવું?’

કુટુંબ કહે ‘આપજ ફરમાવો, શું કરવું?’

શેઠ કહે 'સાત દિવસ મુઘી લક્ષ્મીને શ્રદ્ધા માર્યા કરીએ ?'

'કુટુંબ કહે પછી શું ?'

'પછી કોઈ ભણ્યું રહેવાનું નથી. પછી ચાન્નિ લેવાનું !' અને સાત ગમી. કુટુંબ કોનું હતું ? વિચારક શેઠનું. નિર્ણય લીધો. કુટુંબ કેવું મળ્યું હશે ? આખા કુટુંબે સાત દિવસ ધી છૂટે ભાથે ધન ઉછાળ્યું ! કોઠારો અને ખજાના ખાડી ગયા. તળિયાં દેખાયા.

સાતમે દિવસે લક્ષ્મીએ આવીને કહ્યું 'આ તો તમે જુદમ થી. હું તો જતી હતી, પણ શેઠ, તમે તો મને લોખંડની કંકણે બાંધી !'

શેઠ કહ્યું 'મેં ક્યાં બાંધી છે ? મેં તો છૂટી મૂકી છે.'

'અરે ભલેને તમારી નિર્ગેરીનાં તળિયાં દેખાયાં, પણ મને જે તમે દાનનાં ઉત્કૃષ્ટ ભાવનાથી ઉછાળ્યું, તેથી તમારા હૃદય થઈ ગયા ! તે તરત ઉદયમાં આવ્યા ! તમારાં કૂળેસા, મથેલાં વહાણુ આવી લાગ્યાં છે. નકો ભારે છે ! પુણ્યથી મેં સાંકળે અને બાંધી લીધી છે.'

શેઠ કહે છે, 'ગમે તે હો, પણ કાલે સવારે અમારા આખા કુટુંબની દીક્ષાનો વરંધારો છે.'

લક્ષ્મી વિલમ્બી પડી. કુટુંબે પ્રભાતે ચારિત્ર માર્ગે સંધ્યાવ્યું. નવનાં તેજ ક્યાં ? આવતી લક્ષ્મીને પડતી મૂકવાના ? કે આવતી માટે પણ અભયસ અને અખતર કરવાના ?

સાળાને મરકરી ભારે પડી ગઈ :-વજ્રખાલુ કહે છે 'શું કહ્યું ? કોઈ રોકતું નથી, એમ ? બહુ સરસ' કહેતાંજ વજ્ર-ખાલુની આંખમાં તેજ ચળક્યું. સીધાજ ગિર તરફ ચાલવા મુક્યું. જાણે કોઈ મુનિ આત્મતા હોય તેવા દેખાતા હતા.

નથી ? ' અથવા શુ સાળા પર ગુસ્સો થયો કે ' મૂર્ખાએ છાકરાને ખાટો ચઢાવ્યો ? ' કે છાકરા પર ગુસ્સો ચડ્યો કે ' નાદાને આ શું કયું ? ' આ મને ઘરડે ઘડપણે રજળાવ્યા ? ' આયુ' કયું રાજાને થયું નહિ. માનવનાં તેજની ખંખર ત હોય , એનાં આ તોફાન છે. પણ જ્યાં સંસ્કૃતિમાં સાચા માનવનાં તેજના વારસા મળે છે, ત્યાં એ તેજ ખીલવાની વાતો હોય છે, તેજ આવરવાની વાત નહિ. જાતની ન્યૂનતા જોવાને બદલે ખાટો ગુસ્સો, સારી વસ્તુની અનુભૂતિ કરવાને બદલે ઈર્ષા, ઇત્યાદિ તો માનવનાં તેજ નહિ. પણ માનવનાં અંધકાર છે.

માનવનાં તેજમાં અપૂર્વ દિવ્ય વિચારણા, કર્તવ્યતા ભાન, ગુણાનુરાગ, એવું બધું આવે.

રાજાને સાંભળીને ખેદ થયો, મોં વિલમ્બું પડી ગયું; કેમ ? હૃદય એમ ખિન્ન થયું, ચહેરો એમ ઉતરી ગયો, કે મનમાં વિચારધારા ચાલી, ' આ મને યોગ્યા આવી ગયા, અને હજી મને વૈરાગ્યનાં કાંદાં છે ? ' અને આ ચોંચનના ઉંબરે ઉભેલો, આવી સુંદર કાયાવાળો. આવી દેવાંગના સમી કન્યા પોતાની પાત્રી તરીકે પામેલો, ત્યાં જેને કશો ધર્મનો ઉપદેશ નહિ, એવો એ માત્ર એક મરકરીના વચન પર ઉભો થઈ ગયો ? ? '

પરંતુવા ગયો હશે ભોગમુખના કેવા કોડ સાથે, ત્યારે પરણતી વખતે શું મનમાં કોઈ સંસારમુખના સ્વપ્ન નહિ એવ્યા હોય? રૂપવતી કન્યાનો હાથ પકડતાં હિયામાં કોઈ વિષયની ઉર્મિઓ નહિ જાગી હોય ? આયુ' બધું છતાં નાની વયમાં આ એણે કેવું મહાન અમટારિક પરાક્રમ કયું ? એ અંતરાત્માથી લક્ષ્મી અને લક્ષના પ્રત્યે નિરંધર કેવા ! તૃપ્ત કેવો, એને સમજાઈ ગયું કે,

આ સુંદર ભવ પાગીને તરવાનો આ માર્ગ છે. જે
સંસારના રાધાવેધ શ્રુત્યે તો શિવસુંદરી કાંઈ વરમાળા
મ તે એમ પહેરાવે એમ નથી. આ રાધાવેધ ક્યારે મળે ?
સિતાં ચાલતાં અર્થાત્ ગમે તે ભવમાં ન મળે. તેય
વસારે જીમસે. આસંધનાની તકતો રાધાવેધ ક્યારે મળ્યો
રે જે સાધી લીધો, તો તો મોટા મોક્ષના શોધ થઈ ગયા !
સાધો, તો એજ પાછી સંસારકેદને કર્મની ગદ્દામજુરી !
તો પરાક્રમ કરવામાં કુમારે પાછું પાગીને જોયું નહિ !
આખી મનુષ્ય સૂર્ય પ્રકાશી ઉઠે, અને જેમ જગમગાટ
ય, તેમ આ માનવનાં તેજ જેના પીડી ગયાં, તે ઉપસ્થિત
થયેલા રાધાવેધને શ્રુતે ? રાજ તો કરોટો થન્ય પોકારે છે,
થન્ય છે એ રાજકુંવરને, માનવજીવનનો અદ્ભુત હલાવો
લીધો ! અને હું આ ? ચાલ ચાલ જીવ ઉઠ ! તું કુમારની
પાછળ પ્રભુતા પથ લાગી જા ! !’ ઉભા થઈ ગયા. સુગૃહ
ઉતારી લીધો !

મંત્રી પૂછે છે ‘આ શું મહારાજા.....’

‘કંઈ નહિ મંત્રી ! આ ઘોળામાં ધૂળ પડી હતી, તે
ખંજેરી નાખું છું ! હું જાઉં છું એજ કુમારના માર્ગે !’

અંધકાર અને તેજ :-

વિષયોની રમણીયતા, ભોગની વિપ્રસતા, જગતની
સંપત્તિની વિશાલતા, તે માનવનાં તેજ નહિ; તે તો અંધાર
છે. માનવની નિર્બળ કડીઓ છે.

માનવનાં તેજ અન્નચર્યામાં છે ! જગત આગળ અ-દીન,
ઉતારીને અને સ્થિર બનાવવામાં છે. ‘જગત અમને શું
.....ની કે શેવડાવી શકતું હતું ?’ અમે અમારામાં સ્થિર

નર્મી ? તે જાણનાર સાચા પર ગુરૂના ગમે છે. મુખાર્થે જાણનારે જાણે માનવનાં ? તે જાણનાર પર ગુરૂના ગમે છે. માનવને આ શું કર્યું ? આ મને પરે ગુરૂનાં રજવાડાં ? આનાં મારું રાજ્યને આ શું નહિ. માનવનાં તેજની અગર ન હોય. એનાં આ તેજનાં છે. પણ જ્યાં સંસ્કૃતિનાં સાચા માનવનાં તેજનાં વાંચા ગમે છે, ત્યાં એ તેજ ખીસવાની વાતો હોય છે, તેજ આવરવાની વાત નહિ. જતની ન્યૂતનાં જતવાને બદલે બાકે ગુરૂનાં, સારી વસ્તુની અનુભવતા કરવાને બદલે કર્તી. છતાંદિ તે માનવનાં તેજ નહિ. પણ માનવનાં અંધકાર છે.

માનવનાં તેજમાં અપૂર્વ દિવ્ય વિચારણા, કર્તવ્યના ભાન, ગુણાનુરાગ, એવું બધું આવે.

રાજ્યને સાંભળીને ખેદ થયો, માં વિલખું પડી ગયું. કેમ ? હૃદય એમ ખિન્ન થયું, અહિંસા એમ ઉતરી ગયો, કે મનમાં વિચારધારા ચાલી, ‘આ મને ધોળા આવી ગયા, અને હજી મને ધોળાગ્યનાં કાંકાં છે ? ? અને આ યૌવનના ઉંબરે ઉભેલો, આવી મુંદર કાયાવાળો. આવી દેવાંગના સમી કન્યા પોતાની પત્ની તરીકે પામેલો, ત્યાં જોને કશો ધર્મના ઉપદેશ નહિ, એવો એ માત્ર એક મશકરીના વચન પર ઉભો થઈ ગયો ? ?’

પરજીયા ગયો હશે ભોગસુખના કેવા કોડ સાથે, ત્યારે પરજીતી વળતે શું મનમાં કાંઈ સંસારસુખના સ્વપ્ન નહિ રેવ્યા હોય ? રૂપવતી કન્યાનો હાથ પકડતાં હોયામાં કોઈ વિપયની ઉર્મિઓ નહિ જાગી હોય ? આવું બધું છતાં નાની વયમાં આ એણે કેવું મહાન ચમત્કારિક પરાક્રમ કર્યું ? એ અંતરાત્માથી લક્ષ્મી અને લલના પ્રત્યે નિરપેક્ષ કેવો ! તૃપ્ત કેવો, એને સમજાઈ ગ

આ સુંદર ભવ પામીને તરવાનો આ માર્ગ છે. જે આરાધનાનો સંધાવેધ ચૂક્યો તો શિવમુંદરી કાંઈ વરમાળા એમ તે એમ પહેરાવે એમ નથી. આ સંધાવેધ ક્યારે મળે ? હાલનાં ચાલતાં અર્થાત્ ગમે તે ભવમાં ન મળે. તેય અવસરે જ મળે. આરાધનાની તકનો સંધાવેધ જ્યારે મળ્યો ત્યારે તે સાધી લીધો, તો તો મોટા મોક્ષના શોધ થઈ ગયા ! ન સાધ્યો, તો એજ પાછી સંસારકેતને કર્મની ગદામજુરી ! વીરનાં પરાક્રમ કરવામાં કુમારે પાછું વાળીને જોયું નહિ !

ચોખ્ખી ઝડપનો સૂર્ય પ્રકાશી ઉઠે, અને જેમ જંગમગાદી હોય, તેમ આ માનવનાં તેજ જેના ખીલી ગયાં, તે ઉપસ્થિત થયેલા સંધાવેધને ચૂકે ? રાજ તો કરોડો ધન્ય પોકારે છે, ધન્ય છે એ રાજકુંવરને, માનવજીવનનો અદ્ભુત હલાવો લીધો ! અને હું આ ? ચાલ ચાલ જીવ ઉઠ ! હું કુમારની પાછળ પ્રભુતા પથ લાગી જ ! ! હિસા થઈ ગયા. મુગ્ધ ઉતારી લીધો !

‘મંત્રી પૂછે છે ‘આ શું મહારાજ.....’

‘કંઈ નહિ મંત્રી ! આ ઘોળામાં ઘૂળ પડી હતી, તે અંજેરી નાખું છું ! હું જાઉં છું એજ કુમારના માર્ગે !’

અધિકાર અને તેજ :-

વિપ્રોની રમણીયતા, ભોગની વિપુલતા, જગતની સંપત્તિની વિશાલતા, તે માનવનાં તેજ નહિ; તે તો અધાર છે. માનવની નિર્બળ કડીઓ છે.

માનવનાં તેજ અદ્વયમાં છે ! જગત આગળ અ-દીન, ઉદારીન અને સ્થિર બનાવવામાં છે. ‘જગત અમને શું હસાડી કે શેવડાવી શકે’ હતું ? અમે અમારામાં સ્થિર

માનવતા તેજ

આ સુંદર ભવ પાળીને તરવાનો આ માર્ગ છે. દેવ
આરાધનાનો સંધાવેશ ચૂક્યો તો શિવમુંદરી કાંઈ વરમાળા
એમ ને એમ પહેરાવે એમ નથી. આ સંધાવેશ ક્યારે મળે ?
પાલનાં આલનાં અર્થાત્ ગમે તે ભવમાં ન મળે. તેય
અવગરે જ, મહેલ, આરાધનાની તકતો સંધાવેશ ત્યારે મહેલ
તે ત્યારે એ સાધી લીધો, તો તો મારા માથના સોદા થઈ ગયા !
ન સાધ્યો, તો એજ પાછી સંસારકેદને કુર્વની ગદામનુદરી !
વીજનાં પરાક્રમ કરવામાં કુમારે પાછું પાળીને જોયું નહિ !
આખખી ઋતુનો ચૂર્ણ પ્રકાશી હો, અને જેમ હજમગાદ

હાય, તેમ આ માનવતાં તેજ જેના ખીલી ગયાં. તે ઉપસ્થિત
વેલા સંધાવેશને ચૂકે ? રાજ તો કહેડો ધન્ય થોકાર છે.
ધન્ય છે એ રાજકુંવરને. માનવચવનનો અદ્ભુત હલાવો
લીધો ! અને હું આ ? ચાલ ચાલ છવ હૈ ! તું કુમારની
પાછળ પ્રભુના પથ લાગી જા ! ! હોવા થઈ ગયા. મુગૂર
હોતારી લીધો !

મંત્રી પૂછે છે આ શું મહારાજા.....
'કંઈ નહિ મંત્રી ! આ ઘોળામાં ધૂળ પડી હતી. તે
ખંજેરી નાખું છું ! હું જાઉં છું એજ કુમારના માર્ગે !'

અંધકાર અને તેજ :-
વિષયોની રમણીયતા, ભોગની વિપુલતા, જગતની
સંપત્તિની વિશાલતા, તે માનવતાં તેજ નહિ; તે તો અંધાર
છે. માનવની વિશાલતા, તે માનવતાં તેજ નહિ; તે તો અંધાર
છે. માનવતાં તેજ બ્રહ્મચર્યામાં છે ! જગત આગળ અમ-દીન,
ઉદારીન અને સ્થિર બનાવવામાં છે. જગત અમને શં
હસાડી કે રોવડાવી ? હત ? અમે

રહેવાના.' જગત પર વાતસલ્ય અને કરુણાભાવ વરસાવવામાં માનવતાં તેજ છે ! વિદ્યના જીવો પ્રત્યે મેત્રીભાવ દેખવામાં છે ! વિકારી સંયોગમાંય નિર્વિકાર રહેવામાં છે

વિકાર હેતૌ નહિ વિક્રિયન્તે,

ચેતાંસિ યેષાં ત એવ ધીરા : ।

વિકારના કારણ વખતે જેનાં ચિત્ત વિકૃત ન થાય, તેજ ધીર છે, તેજસ્વી છે ! તેજસ્વિતા દીર્ઘદૃષ્ટા બનાવવા છે. દોષોથી રહિત થવામાં અને ગુણોનું આધિપત્ય મેળવવામાં છે.

યાદ રાખજો કે જગતથી જેટલા નિરપેક્ષ થશો, પરસ્પર થશો, એટલાં તમારાં તેજ ખીલશે. જગતથી નિરપેક્ષ થવામાં જગતનો પરિચય અને જગતની વિચારણા આછી કરવી પડશે. પરિચય એટલે ? કાયિક સમાગમ અને માનસિક ચિંતન. તે બંને કાપવામાં માનવતા તેજ ખીલે છે ! બુલંદશા નહિ કે માનવતાં તેજ સામે પૌદ્ગલિક સૃષ્ટિનો અનાદિનો હૃદયો છે. એટલે જ આપણે જે એની સામેના પુરુષાર્થમાં સતત મગ્યા રહીશું, તો તેજ પ્રગટ થશે. છતાંય કદાચ હૃદયો કરે, તો પણ આપણે તો બાહ્ય અને અંતરથી બાધા રહેવાનું છે.

બીજું તેજ બાહ્યથી અને આંખ્યંતરથી તૃપ્ત બનનાર છે. કેમ બનાય ? મગેસાને અધિક માનવાથી. આપણને કોઈ ગાળા દે તોય મંત્રોપ-કે 'આલો સદ્ભાગ્ય ! એટલેથી પત્યુ' ! નાળી સાવધાન થવા મળ્યું !' કોઈ કહે 'એરે પણ તમારી અદેનત અને દેરસાક ભાગ પછી તમને એણે તો કરીરનું જ આપ્યું !' તોય આપણે તો સચ્ચાઈ માનવાનું કે ભક્તિ, જગતમાં એવું પણ દેરસાચને નથી મળતું. કાળ, કર્મ, અને જગતપર ભક્તિ

દાવો રાખવો નિષ્કળ છે. એમાં આત્માનાં તેજ હણાય છે, આત્મામાં અધિકાર પથરાય છે. કેટલાયે જીવો એક ટંક પણ પુરું નથી પામતા. ફેરલો ને દાળ પણ પૂરા નહિ ! ત્યારે મને તો ત્રણેય ટંક મલે છે. ‘મને મળેલું ઘણું મધ્યું માનું છું તે ભણું તો હરાયા દાર જેવો થાઉં ! કુતરા જેવો કંગાલ ! માટે આપણે તો પરમ સંતોષ,’ આ ણીજું તેજ.

ત્રીજું તેજ કોઈની દીનતા નહિ. એટલે ? એના પર બીજાનો પ્રભાવ ન પડે. બીજાની આપણુસી એ ન કરે, હજી પડેલા હોય તો બીજા પર એનો પ્રભાવ પડે પણ તે પોતાની નિસ્પૃહ વૃત્તિને લીધે, પોતાનાં સંસ્કારી અને નિરપેક્ષ જીવનના લીધે.

ભ્રમ્યાનું દ્રષ્ટાંત:-

નોકરી ક્ષણિક હૈ, ધર્મ ચિરકાલકા હૈ ! :-

વર્તમાનકાળનો કેટલાક વર્ષ પૂર્વનો આ એક પ્રસંગ છે. એક નગરમાં એક મુખી આવકને ત્યાં ઘણા નોકરમાં એક ભૈયો પણ હતો. શેઠ સારા, એટલે ભ્રમ્યાને કહે ‘તુમકું’ માસિક પગારકા ચાંદા રૂપિયા મીલતા હૈ, ઈનમેમે પાંચ સાત રૂપિયા ‘ખાનેમે’ જાતા હોગા. તો કયું ઈતના ખર્ચ કરના ? તુમ હમેરે રસોડે પર જિમ લેના ઝોર પગાર તુમકો પુરા મિલ જાયગા.’ ત્યારે ભ્રમ્યા શું કહે છે, અને આટલી ઉદારતા દાખવનારા શેઠ પર એનો શું પ્રભાવ પડે છે તે જુઓ ! એ કહે છે કે ‘દેઓ, શેઠ સાહબ, જો નિયમિત સંધ્યા પાઠ ન કરે, ઇસકી બનાઈ હુઈ રસોઈ હમ નહી ખાતે હૈ. આપડી નોકરી તો આજ કલકી હૈ, લેકીન હમારા ધર્મ હમારી સાથ આજે જન્મમે ચલનેવાલા હઈ. યહાં હમારા

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions, both incoming and outgoing, to ensure transparency and accountability. It emphasizes the need for regular audits and the use of reliable accounting software to track expenses and income effectively.

2. The second section focuses on budgeting and financial planning. It outlines how to set realistic goals, allocate resources wisely, and monitor progress against the budget. This involves identifying key areas of expenditure and finding ways to optimize costs without compromising quality or service.

3. The third part addresses risk management and contingency planning. It highlights the potential risks associated with various business activities and provides strategies to mitigate them. This includes having backup plans in place for unexpected events and ensuring adequate insurance coverage to protect assets.

4. Finally, the document concludes by stressing the importance of ongoing communication and collaboration between all stakeholders involved in the organization's financial operations. Regular meetings and reports are essential for staying informed about the current financial state and making timely adjustments as needed.

[illegible]

ચોથું તેજ વિશ્વમૈત્રી અને દ્રશ્યા :-

માનવનું ધ્યાન તેજ ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ સા-
વિધ પર પવિત્ર દૃષ્ટાન્તા હોત અને લાગણી વરસાવવા
છે. કહે છે બેઈ, તમને શુભાવાળો વાલો લાગે ?





તેને અને સામગ્રીવાળો ? માનવનું તેજ વાસ્તવ્ય અને
 દેહી પરમાયત્તમાં છે. નિર્દય અનેતા નો જગતના પાપ
 કેવેય આપરે છે. તમારા જીવનની આડી પુરખાટ દોડી રહી
 છે. પણ કયા પાપ ઉપર તે જરા ધ્યાનીને વિચારવાની જરૂર
 નથી. જીવનનો જીવલે, અને પુરું પડ્યો. પણ કયાં જઈ કયા
 મિત્ર, કેમો મોળા છે. એમાં બાપી અનેતદાગ કલ્પો અને.
 મેંયુ' બુદ્ધિપૂર્વક અને સામીના વખતે વિચારવાની જીવ
 જરૂર છે. મેંવીઆવ. કલ્પજીઆવ. અને પ્રેમાદવાય રાખવામાં
 માનવનાં તેજ છે : જ્યાં ત્યાં ક્યાં. દંડો, ફરતા, દુરમનાયક
 કેમકેમાં પ્રવીણ અનેવામાં માનવની નેજલિયના નહિ. વિભિ-
 દમયતા છે. જગતની પરમાત્માનેય એ વાળું વરેણું લેાય છે.
 મેંયુ' પરમ તેજસ્વી ! ; કેમકે શું દુરમન કે શું મિત્ર, આખા
 જીવનને મેંમ અને કલ્પજીની નવરાવી દેનારા ! ઉપસર્ગ—
 ઉપદ્રવમાં પીડાના મદદાત્મા મદદર્શિઆ મદદ તેજવાન !
 કેમકે ઉપદ્રવ કરનાર જીવલેણુ દુરમન ઉપર પણ એમને મેંમિ-
 ભાવ ! આ મેંત્રી, કલ્પજી, અને ગુણ-પ્રમોદના તેજ એવાં
 મુંદર છે. કે એનો અનુભવ કયાં પછી પીછું ગમે નહિ !
 પછી મોક્ષ ન જાય ત્યાં મુંદી ભવોમવ મોજ કવચાય ! મેંરી
 અગ્નિશર્માનો જીવ જેમ જેમ જન્મે જન્મે વધુ ને વધુ ઉપ-
 સર્ગ કરતા આવે છે, તેમ તેમ સમસાદિયનો જીવ વધુ ને
 વધુ મેંત્રીઆવનું તેજ વધારતો આવે છે, અક્ષમદમુનિના આ
 મેંત્રીઆવનાના તેજમાં શિદ જેવા અંગતથ જતા ! તે
 જગતમાં અમની સામે આવી મેંયુ'કાવે બેસી જતા !
 અને એમની નેજલિયના મદદાત્મા મદદર્શિઆ મદદ !

ધુન લગાયો. એવા માનવનાં તેજ અખંડ આનંદમાં અને નિર્વિકાર દશામાં છે. ભલે ઘટ અનિષ્ટ સંચોગો જીવનમાં હેરફેરી કરે. હિંસાના લે, પણ જીવે એની વચમાં સ્થિર નિર્વિકાર રહેવાનું. હિંસાને હીંચે એની સાથે જેની પર હિંસાનો આંધો છે, તે લોકડું પણ જો હિંસાનો લેવા માટે તો તો શું ? અવસરે તૂટે. તેમ ચિકારના હિંસાના લેતા રહેવાય, તો અવસરે આત્મા તૂટે. વિપયોના ભારથી કયાંય દૂર ફેંકાય જાય ! વિકારીને સદા દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ ! નિર્વિકાર દશામાંજ અખંડ આનંદ રહી શકે. પકવાત્ર આવ્યું, ગિલ-ગિલીયાં થયાં, અને લોભથી વધારે ખવાઈ ગયું તો ! તો શું ? પહેલા જીભ પકડી હતી, હવે પેટ પકડીને ‘હાય ! બહુ અકળામણ થાય છે, નથી રહેવાતું’ એટલે પેલો લુલો આનંદ તુટી જતા વાર નહિ, ખરો અખંડ આનંદ તો નિર્વિકાર દશામાં, આ બધું લાવવા માટે ઉપાયો શું ?

કુરીથી યાદ કરો :-

‘મારો આત્મા જગતના પદાર્થો કરતાં મહામૂલ્યવાળો છે. એ મને ન દોરે, હું તેને દોરું. જગતના વિપયોથી અને તે નિમિત્તની ક્રોધાદિ લાગણીઓથી આત્મતેજની હાની થાય છે. એનાથી આત્મામાં ખણજ, આતુરતા, વિહ્વળતા અને ઉકળાટ વધે છે; તેથી પરાધીનતા પણ વધે છે. પછી જાતનું ભૂતી જગતના પદાર્થોનું સુધારવાનો મેનીયા જાગે છે, એ માટે ભેખ લેવાય છે’ આ ખૂબ યાદ રાખો. આવી વિપયોની સ્થિતિ છે.

નાટેજ હવે અનાદિના ઘોરણ ફેરવવાં પડશે. નિર્વિકારની દિશાએ પ્રયાણ આદરવા જોઈશે. અને એ પ્રયાણ તે એ, કે પહેલાં બાદશાહી શામાં અને ગુલામી શામાં એ.

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો મુખી એ ! એને કૃપના સાર સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્બાળ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વાર ? એટલા માટે કે ‘ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય સેવાના પાપથી બચી જવાશે !’

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારમુખતો સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ કેવા ? માનવનાં સાચાં તેજને જો આગળે, તો એમ જ લાગશે કે એ વિચારણા ખરાબર યોગ્ય કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી, વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા, એ બધું ‘તેજ’ નહોતું, એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન-શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. ‘એ શા માટે મળ્યો ? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો ‘એમાં શા કર્તવ્ય બજતવી લેવા જોઇએ’ અને શી કમાણી કરી લેવી જોઇએ’ કે જેથી ‘તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું’ ગણાય,’ ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઇએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું, મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું, વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે; અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે ‘મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે, શી શી સાધના કરે,’ વગેરેની અહર્નિશ ચિંતા.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય ? :—ત્યારે કહો જોઈ કે મોક્ષ એ શું વાસના વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં મજામુત કરવાથી થાય કે ઢીલા કરવાથી ? ભૂલસો

હિ છે એની મજબુતાઈથી તો આત્મા પર સંસાર અનાદિ-
તથી અખંડ પ્રવાહે વાહ્યો આવ્યો છે ! એ પર તો જીવને
ખત અનંત ભવના પરિશ્રમનું થયા છે ! આ ઉત્તમ જીવનમાં
કામવાસના, એ ક્રોધાદિ કપાયના વિકારો, અને એ
કિર્લિક વિપયાનું આસેવન-એ પાછા એના કુસંસ્કારોને
કરે જેથી આ જીવન દીવો આલવાઈ જતાં એ કુસંસ્કારો
ના બેકામ રીતે ફાલે ફૂલે છે, અને આત્માને પીડે છે કે
તો આત્માનું કંઈ જ ચાલતું નથી, અને દૂર કર્મ હલકા
કામાં એની ભારે કલેઆલમ ચલાવે છે ! છતાં એ કુસંસ્કાર
જા નથી, બદલે એ તો જીવને કૃપૃત્તિમાં જ રચાપચ્ચો
મે છે ! એના છુટકારને માટે યોગ્ય એકમાત્ર ભવ માનવનો.
એમાં શક્યતાએ શું એ કુસંસ્કારને દૂર કરવા કે દાદરા
યા ? શ્રેષ્ઠીપુત્ર વિજય એ વિચારી રહ્યો છે, કે આ જીવનમાં
પયસેવાથી જેટલા બચ્યા, એટલા આપણે કાવ્યા ! એટલી
નવજીવનમાં કમાઈ કરી !

ભાગ્યવતી વિજયા :—ખીજ બાલુ, એ નગરમાં વિજયા
મે એક શ્રેષ્ઠી કન્યા હતી. સંતોગવશાત્ નગરમાં કોઈ
દેવીજના સત્સમાગમમાં એ આવી. પછી પૂછવાનું શું ?
સારના કિચડમાંથી બહાર નીકળી ! સંયમના ઉદ્યાનમાં જે
હરતા હોય, એની પાસેથી વિપયવિલાસના કિચડની વાતો
મળે, પણ નિર્મળ અઘાર્યદેવી પુષ્પમુવાસની વાતો મળે,
સહજ છે !

જોને બહેની, આ જીવે અનંતકાળમાં ક્યાં જોઈ જોઈ,
ગળ્યું છે ? છતાં આજેય તુરિત લાગે છે ? હવે એની
જા મદી ? ના, આજેય જાણે નથી જ ભૂખ છે. જાણે
પૂજ્યુધીમાં કશું જોઈ, ભોગળ્યું નથી, એવું આજે લાગે

હતો. જુદિશાળી અને સારો મુખી એ ! એને કૃપાના મારો સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં અભ્યર્થ પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વાર ? એણે માટે કે ‘ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય-સેવાના પાપથી બચી જવાશે !’

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારમુખરે સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ કેવા માનવતાં સાચાં તેજને જે ઓળખે, તો એમ જ લાગશે કે : વિચારણા બરાબર થોડી કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસ તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી વિષયસેવામાં અનંતકાળ ચીતાવ્યા હતા. એ બધું તેજ નોંધાતું, એ કાઠ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિજ્ઞાસાનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. ‘એ શા માં મળ્યો ? અર્થાત્ એ જે મળ્યો તો ‘એમાં શા કર્તવ્ય ભર્યું હોય તેમજ’ અને ડી કમાણી કરી લેવી તેમજ’ કે જે ‘તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કરું’ ગણાય,’ છતાં વિચારણા કરી લેવી તેમજ. તેથી જીવન કેવું જીવવું મનોરંજ કેવા થાયા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું વગેરે નહીં થાય. સંસારમાં જે પાતાના જીવનની અતિ દુર્લભ ગમતળ્યા છે. એને તો માત્ર પામવાની લત લાગેલી હોય છે અને માત્ર પામવાની લત એટલે ‘માત્ર ક્યારે મળે, કેમ મળે ડી ડી પામના કડં,’ વગેરેની અવનિર્મિત ગણના.

માત્રનો પ્રયત્ન કેવો હોય ? :—ત્યાં કોણ તેડે કે માત્ર એ મું પામના વિદ્યાર્થી અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં અદ્યતન ક્યારેથી આવે કે દીલ ક્યારેથી ? ભૂલશે

કે જેની ખજાનાદારી નો આત્મા પદે મર્યાદા અગાધિ-
કરવી અર્થે પ્રયાસ કરતો આવ્યો છે ? એ પદ નો ઇચ્છને
અનિવરણ ભરના પશ્ચિમજી પથ છે ? આ કેવળ ઇચ્છનામાં
એ સમજાવના. એ દોષારિ કપાલના વિકાસે. અને એ
પ્રાથમિક વિરમણ આત્મવ્યવસ્થા પાછા એના કુરંદકારને
કે જે જેની આ ઇચ્છા દીધા એાસવાઈ કરતાં એ કુરંદકારને
એના પેદાશ રીતે કાંઈ કુદે છે. અને આત્માને પીડે છે કે
ત્યાં આત્માનું કુદે જ આત્મા નથી. અને કુદે કુર્મ વલકા
અંકામાં એની આદિ કુલેઆસમ વલકા છે ! કદા એ કુરંદકારને
કાલ નથી, જાહે એ નો ઇચ્છને કુરંદકારનાં જ કુરંદકારના
મને છે ! એના પદકારને આદે વાચ્ય નેકમાત્ર ભવ માનવનો.
તે એમાં સમજનાએ શું એ કુરંદકારને દર કર્યા કે દોરના
કર્યા ? અંકીપુત્ર વિજય એ વિચારી રહ્યો છે. કે આ ઇચ્છનામાં
વિચરેવાથી નેરતા અન્યા. આરતા આપને કાળ્યા ! આદર્શી
માનવઇચ્છનામાં કમાઈ કરી !

આત્મવની વિજયા :—ગીઠ ગાલુ, એ નમરમાં વિજયા
નામે એક શ્રેષ્ઠી કન્યા હતી. અંતઃપ્રકાશ નમરમાં કોઈ
આશીરના સન્નિવાસમાં એ આવી. પછી પુછવાનું શું ?
સંસારના કિચ્છમાંથી બહાર નીકળી ! અંયમના ઉપાસમાં જે
વિદ્યના હોય, એની પાસેથી વિચરવિસાસના કિચ્છની વાતો
ન મળે, પણ નિર્મળ અલગ્યથી પુષ્પમુવાસની વાતો મળે,
એ સદજ છે !

એને બહેની, આ રહે અનંતકાળમાં ક્યાં આશુ જેયું,
બોગળ્યું છે ? છતાં આજેય તૃપ્તિ સામે છે ? હવે એની
કન્યા મદી ? ના, આજેય જાણે નવી જ ભૂષ છે. જાણે
ગજમુધીમાં કશું જેયું, બોગળ્યું નથી, એવું આજે સામે

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો મુખી એ ! એને કૃપાના સારો સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃત્યપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વાર ? એટલા માટે કે ‘ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય સેવાના પાપથી બચી જવાશે !’

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારમુખતો સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ કેવા ? માનવતાં સાચાં તેજને જો ઝોળાઓ, તો એમ જ લાગશે કે એ વિચારણા બરાબર થોડી છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી, વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા, એ બધું ‘તેજ’ નહોતું, એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન-શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. ‘એ શા માટે મળ્યો ? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો ‘એમાં શા કર્તવ્ય બજાવી લેવા જોઈએ’ અને શી કમાણી કરી લેવી જોઈએ’ કે જેથી ‘તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું’ ગણાય,’ ઇત્યાદિ વિચારણા કરી લેવી જોઈએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું, મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું, વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશા સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે; અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે ‘મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે, શી શી સાધના કરે,’ વગેરેની અદર્શિશ રચણા.

મોક્ષનો પ્રયાતન કેવો હોય ? :—ત્યારે કહો જોઈ કે મોક્ષ એ શું વાસના વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં મજબુત કરવાથી થાય કે હીલા કુ

હતો. બુદ્ધિશાળી અને સારો મુખી એ ! એને કૃપાના સારો સંસ્કારમાં ઉછરવાનું એવું સદ્ભાગ્ય મળ્યું હતું કે એના પ્રતાપે એણે નાની ઉંમરમાં જ જીવનભરને માટે કૃષ્ણપક્ષમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. કેમ વાર ? એટલે માટે કે ‘ચાલો, જિંદગીના અડધા ભાગ માટે તો વિષય સેવાના પાપથી બચી જવાશે !’

કર્તવ્ય અને કમાણીનાં લક્ષ :—વિચારજો, સંસારમુખને સ્વાદ તો હજી ચાખ્યો નથી. ત્યાં જૈનને કોડ દેવા માનવતાં સાચાં તેજને જો આજખો, તો એમ જ લાગશે કે રૂં વિચારણા બરાબર થોડી કરે છે. જીવને અનાદિકાળથી વાસના તો વળગેલી જ હતી, વિકારોની ભારે સતાવણી હતી વિષયસેવામાં અનંતકાળ વીતાવ્યા હતા. એ બધું ‘તેજ નહોતું’, એ કાટ હતો, એ અંધકાર હતો. પણ એમાં જિન શાસનની નજીકમાં આ માનવભવ મળી ગયો. ‘એ શા મા મળ્યો ? અર્થાત્ એ જો મળ્યો તો ‘એમાં શા કર્તવ્ય બજાવ લેવા જોઈએ’ અને શી કમાણી કરી લેવી જોઈએ’ કે જે ‘તેજસ્વી માનવ બની જીવન સફળ કર્યું’ ગણાય,’ ધર્ત્યા વિચારણા કરી લેવી જોઈએ. તેથી જીવન કેવું જીવવું મનોરથ કેવા ઘડવા, કેવી કેવી ભાવનામાં રમતા રહેવું વગેરે નક્કી થાય. સંસારમાં જે પોતાના જીવનની અતિ દુર્દશ સમજ્યો છે. એને તો મોક્ષ પામવાની લત લાગેલી હોય છે અને મોક્ષ પામવાની લત એટલે ‘મોક્ષ ક્યારે મળે, કેમ મળે શી શી સાધના કરું,’ વગેરેની અહર્નિશ ચાલુ.

મોક્ષનો પ્રયત્ન કેવો હોય ? :—ત્યારે કહો જોઈ કે મોક્ષ એ શું વાસના વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કારને આ જીવનમાં મનમુત કરવાથી થાય કે દીસા કરવાથી ? ભૂતકાળ

જે! અને ને એમ જ થાય. હાગની ધગધગાણી ભીંગણ ફેગ તો સંયમથી જ મટે. સંયમરૂપી નહિ. માનવાનો તેજ તો, યાગના ચિકાર. અને વિવાદોવાના ભીંગણ ફેગ મચાડી અક્ષતેજ બીલવવામાં છે...

વિજ્યાની પ્રતિજ્ઞા:—સાધ્વીના આવા કોઈક ભવ્ય ઉપદેશ વિજ્યાના હૃદયને વહેલી નાખ્યું!! અને એમ થયું કે ‘અહો! આ હું શું સાંભળી રહી છું? કેવો દિવ્ય પ્રકાશ! કેવું મનોરમ માર્ગદર્શન! બસ જાણે એમ જ થાય કે મૂંઝી દઉં આ અનાદિની લપ! છાંટી દઉં આ ભયાનક લત!’ એ તો ચઢી આંતરમંથનમાં અને પવિત્ર ભાવનામાં! પરિણામે એણે નિયમ લીધો કે ‘જીવનભરને માટે શુકલપક્ષમાં અક્ષાય પાળવું.’ ધન્ય છે આર્યકૃષ્ણ અને આર્યસંસ્કૃતિને કે જે માનવને માત્ર આખાથી નહિ, પણ ગુણશ્રી ને સુપરાક્રમથી માનવ બનાવે છે!

વિજય-વિજ્યાના લગ્ન! :—હવે ભવિતવ્યતાનો એવો યોગ આવ્યો કે શ્રેઢીપુત્રી વિજ્યાના પિતાએ વિજયના પિતા પાસે માંગણી મૂકી કે ‘વિજય માટે વિજ્યાનો સ્વીકાર કરો.’ માંગણી કબૂલ રખાઈ, તથા લગ્ન નક્કી થયા, અને લગ્ન પણ થઈ ગયા! સમજે છે ને કે પરસ્પર શુકલ-કૃષ્ણપક્ષના અક્ષર્યના નિયમવાળા આ બંનેના લગ્ન એટલે સંસાર શો?

આધુનિક વિષમ વિચારસરણી! :—ત્યારે આજના યુગ-વાળાને તો અહીં ઝટ એ પ્રશ્ન થશે કે “પણ આમ વિવાહ થાય? વર-કન્યાને પૂછવું તો જોઈએને? વર-કન્યા અરસપરસ મળે, પોતપોતાનાં શુણ્દોષ સમજે, સ્વભાવના પરિચય આપે પોતાના જીવનમાં શી શી ખાસિયતો, શી શી વિશેષતાઓ જોશે. એ કહે, એમાં અને દિલથી મળે અને રાજી હોય :

માનવતાં તેજ

વિવાહ થાય, આતુ જે આદી થયું હોત તો એક બીજાને
પાતાનો ખાનગી નિયમ કહેત, અને તરત જ વિવાહ આટી
જાત, આદી આતુ ન થયું, તો કહેલો અર્થો અનર્થ થયો ?
દેવે તો, કાં તો પ્રતિજ્ઞાભંગનું પાપ, અથવા તો બંનેને
નિહી મુઠી સહવાયા કરવાનું, વિષય ઝંખનામાં કુટલા
રહેવાનું ! પછી માખાપ પર ધિક્કાર વરસાવ્યા કરે, અને
દાયહોયમાં જીવન પુરું કરે ! અથવા બંને સંસારમુખના
જુદા સ્થાન જમાવી બેસે ! આવો અનર્થ થાય નહિ એટલા
પરે જ સ્નેહસભ્ય આશીર્વાદરૂપ છે, આ આશુનિક

યોગ્ય વિચાર દશા :—આ વિચારમંડળીમાં માનવતાં તેજ
હિં, પણ અંધકાર છે, કેમકે આ વિચારણામાં માત્ર પશુ-
ક્રિયા અને વાસનાના આનંદની જ મુખ્યતા રખાઈ છે, માનવ
તો વાસના, વિકાર અને વિષયસેવાના સંસ્કાર ભુગ્ની
નાખવામાં જીવન સફળ ક્યું ગણાય, એ વસ્તુ સંસાર
વીચરી જવામાં આવી છે. ત્યારે તમે કહેશો કે એકબીજાના
મન દુખાતા રહે એવું કેમ ? તો સમજવાનું એ છે કે
પરલેથી જ સારા સંસ્કારના પોપણ ક્યાં હોય તો આવી
દુર્દશા ઉભી જ ન થાય. આજે જ્યાં મુખ્યતાએ સુસંસ્કારના
જીવન જીવવાનું ભૂલી જવાયું છે, ત્યાં મહા વિષમતા અને
વિરંજણા ઉભી થઈ છે.

બાકી આજે પણ એવા કુળો છે જેની કુળવતિ બાળિકાઓ
કર્મસંચોમે બાળવિધવા બની તો મુંદર બ્રહ્મચર્ય અને ત્યાગ
તપસ્યા વગેરે દિત્તમ કર્મસાધના સાધે છે. એને હવે હાથ
સંસારમુખ સળગી ગયા ! એવા રોડણાં નથી. એ તો પવિ
ત્રાર્થિક જીવનમાં સ્વર્ગસિ જીવનની જેમ મસ્ત છે !

‘એ ન થવાના હિસાબે. કે ભવિષ્યમાં કૃષ્ણપક્ષના સંસાર-
મુખમાં વિદ્યમાન આવવા હિસાબે વિજયાને એક થતો હશે.’
સંતુ આયકૃપાની આંખમાં પાકેલા આ રત્નનો જુદો જ પ્રકાશ
એને એવા મળ્યો !

વિજયાનાં વેધક વચન :- વિજયા કહે છે કે,

“એક બીજો કોઈ નથી, પરંતુ મારે શુક્લપક્ષના બ્રહ્મ-
ચર્યું વ્રત છે, તેથી ત્રણ દિવસ પછી પણ, તેમજ ભવિષ્યમાં
ઈ પણ શુક્લપક્ષમાંય, મારી પાછેથી તમને વિષયમુખ
હિ મળી શકે. છતાં હું એટલું કહું છું કે તમે બીજી સ્ત્રી
મંછી લો, અને તમારા કૃષ્ણપક્ષના નિયમને સાચવી લો.
મારી મારે તો આજથી હવે કૃષ્ણપક્ષના પણ બ્રહ્મચર્યની
નિશા છે. એટલે તમારા જેવા સૌભાગી પતિને પરણી
વનમરને માટે પૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનો મહાન લાભ મળ્યો છે,
ત બદલ મારી જાતને મહાન ભાગ્યશાળી સમજું છું !”

જગત સુલભ વિચારણાથી દુર વિજયા :-

વિજયાનાં સ્ત્રીહૃદયની આ સાત્ત્વિક વિચારણા અને આ
નિર્જીય યુગ્મને ધર મારે તેવા હતા. સાત્ત્વિક માનવનું તેજ
જેવા, વિચારના અને અનુસરવા જેવું છે. શું આમાં ક્યાંય
એ વિચાર છે કે ‘હાય ! આવા પતિને પનારે ક્યાં પડી ?
માખાપે કેવું ઉંધું માર્યું ? હવે આ મારા વિષયમુખનું શું
થશે ? બસ, એ તો હવે નહિ જ મળે ? અરેરે ! મારા કેવા
પાપતા ઉદય ? શું ત્યારે મારું ધીવન વેડકાઈ જવાનું ? ના,
ત્યારે મારું શુક્લપક્ષનું વ્રત ફેરવીને કૃષ્ણપક્ષનું કરું, શુક્લ-
પક્ષની છૂટ લઉં, અથવા એમને (પતિને) કૃષ્ણપક્ષનું વ્રત
શાનું ? નહિ ચાલના દઉં હું એ ! ના, આ પેટીની એક
પાત્ર વિચારણા નથી, નિસાસો નથી, દલગીરી નથી, પશ્ચાત્તાપ

નથી ! ફક્ત તો એને એ થયું કે પતિ સ્વા લગ્ન વિધાન કે
આજો પાતાને દુઃખપદ પરનો નિયમ છે, એથી શુદ્ધપક્ષના
ગુણ મળ્યાં. પરંતુ અને પરણીને એમાં એ કયાયા ! તેથી સાચ
એમને બીજી સ્ત્રી પરણવા મારા નરકથી સંગતિ આવી દઈને

વિજયશેઠનું લોકાત્તર વિચાર મારાગ : :-

પરંતુ આ તો પતિ વિજયશેઠ છે ! શું ? વિજયશેઠ !
પરજન્ય છે નહિ ! એ કાંઈ પાતાની જાતને ફક્ત આ માને
એમ નથી. એમ નથી થતું કે 'હું' વળી આવી સ્ત્રીમાં કયાં
ફક્ત ? મારા મામાપ આ કેવી આજ્ઞા ઉભી કરી ? ત્યારે
મેં જરા પ્રતીય ન લીધું ? અને આને વળી શુદ્ધપક્ષના
અભિપ્રાય સુઝે છે !! મારી જેમ પાળે એ દુઃખપક્ષનું અભિપ્રાય !
આપણે સમજડ આપેલી જ છેને ? શુદ્ધપક્ષનું અભિપ્રાય ?
નહિ અને આવી !' અથવા 'મારે દુઃખને બદલે શુદ્ધ' એ
નિયમ હો' અથવા 'આપણે તો બીજી સ્ત્રી પરણી બોલી
આજ્ઞા બનવાના !' આમાંનું કાંઈ જ એને એ
આવતું નથી.

આત્માના આવ પ્રાણ હરી લેનારા એ કાળકૂટ એવને ખાવાનું કામય ત્યારે શું છે? સહેજે સહેજે અહ્યર્થ પાળવાના અનેક મુવાર્ણ અવસર મળ્યો. તો આ જન્મમાં મારે પણ અઅહ્યર્થમેવન લેઈએ નહિ. આપણે અને જોરદાર સંપૂર્ણ અહ્યર્થ પાળીશું. માતાપિતા કદાચ એમાં રોકે, માટે એમને વાત જ નહિ કરીએ, અને જ્યારે કદાચિત જાણી જશે, ત્યારે આપણે દીક્ષા લઈશું.

પતિ-પત્ની અન્યોન્યને અનુમોદે છે :-

નારીદત્ત વિજયશેઠાણી પ્રાચીની પુરપરત્ત વિજયશેઠની આ વેધક વાળીએ આખું વાતાવરણ અને આખું શુવન પસરી નાખ્યું! અને ઉલ્લાસમાં છે. ઉભયને એકબીજાની ભારે અનુમોદના છે. અનેને પરસ્પર માટે એમ થાય છે કે “હીક થયું આમને પરણ્યા તો, જેથી સંપૂર્ણ અહ્યર્થનો અનુપમ અણમોલ લાભ મળ્યો! માનવજીવન કૃતાર્થ થયું! યોવન લેખે લાગ્યું! કેમકે જ્ઞાનીએ યોવનમાં અહ્યર્થાદિ વ્રતનું બહુ દુષ્ણ કહે છે. “સંપત્તિ નિયમ : યોવને વ્રતમ.” છતી સંપત્તિ મળવાની સગવડ પરિશ્રદ સંકેતની પ્રતિજ્ઞા! છતાં યોવને અહ્યર્થ!

વિકારી સંસારમાં નિર્વિકાર! :-

પછી તો એકબીજામાં જાણે બાઈબાઈની દૃષ્ટના કરીને ખડગની ધારા સમાન એ શીલવ્રતને પાળે છે. માતાપિતાને જાણવા નથી દેવું, તેથી શય્યા એક છે. છતાં રંગ માત્ર વિકાર નથી! આંગળી માત્રનો ય સ્પર્શ નથી. માનવતેજમાંનું એક અહ્યર્થતેજ, તેને આ આવકમાવિકાની જોડલીએ એવું લવ્યું કે એની પ્રશંસા દેવળજ્ઞાની ભગવંતના મુખે થઈ! શી રીતે આમ...

નથી ! દુઃખ તો એને એ થયું કે પતિ રજા લેશે વિશાલ કે
આલો પાતાને કૃષ્ણપદ્મ પરના નિયમ છે, એથી શુકલપદ્મના
ગુણ મળશે, પરંતુ એને પરણીને એમાં એ કરાયા ! તેથી સાચ
એમને બીજી રીત પરજવા મારા તરફથી મંગલિ આપી દઉં

વિજયશેઠનું લોકાત્તર નિગાર મારણ :-

પરંતુ આ તો પતિ વિજયશેઠ છે ! શું ? વિજયશેઠ !
પરજવ્ય શેઠ નહિ ! એ કાંઈ પાતાની જાતને કરાયા માને
એમ નથી, એમ નથી થતું કે નહું વળી આવી સ્ત્રીમાં ક્યાં
કરાયો ? મારા મામાએ આ કેવી આફત ઉભી કરી ? ત્યારે
મેં જરા પુછીય ન લીધું ? અને આને વળી શુકલપદ્મના
બ્રહ્મચર્ય સુઝે છે !! મારી જેમ પાળે એ કૃષ્ણપદ્મનું બ્રહ્મચર્ય !
આપણે સગવડ આપેલી જ છેને ? શુકલપદ્મનું બ્રહ્મચર્ય ? એ
નહિ અને આદી !! અથવા ‘મારે કૃષ્ણને બદલે શુકલપદ્મના
નિયમ હો’ અથવા ‘આપણે તો બીજી સ્ત્રી પરણી ભોગીના
બાદશાહ બનવાના !’ આમાંનું કાંઈ જ એને મનમાં
આવતું નથી.

વિજયાને એ તો કહે છે કે ‘તમે સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનું કહ્યું
તે તો બહુ સરસ કહ્યું ! મને બહુ ગમ્યું ! પરંતુ મારા માટે
તમને જે દુઃખ થયું તે ઠીક નથી. કેમકે ભોગમુખ તો લગા-
લગાં ઝેર જેવા છે, એ ઝેર પીવા કદાચ આવી બાધાએ બાકી
રહી ગયા તો એના શોક શા ? તમને બ્રહ્મચર્ય ખપશે, તો
શું મને નહિ ખપે ? કવિ કહે છે કે,

“તવ વળતું રે, તસ ભરતાર કહે ધર્યું,
વિપંચારસ રે, કાલકૂટ હોયે નજર્યું.
તસ છોડી રે, શિયળ સખળ બેઉ પાળગં !
તસ વારતા રે, માતપિતાને ન જણા

આત્માના ભાવ પ્રાણ દરી લેનાર એ કાળકુર મેરને
ખાવાનું કામેય ત્યારે શું છે? મોઢેને મોઢેને અભ્યર્ચ્યા પાપવાનો
મનેય મુવર્ણ અવસર મળ્યો. તો આ જન્મમાં મારે પણ
અબ્રહ્મચર્યન લેવું જોઈ નહિ. આપણે જાને લેવડાને સંપૂર્ણ
અભ્યર્ચ્યા પાળીશું. માતાપિતા કદાચ એમાં રોકે. મારે એમને
વાત જ નહિ કરીએ, અને વ્યારે કદાચિત્ જાણી જઈએ. ત્યારે
આપણે દીકરા લઈશું.

પતિ-પત્ની અન્યોન્યને અનુમોદે છે :-

નારીરત્ન વિજયશેઠાણી પ્રત્યેની પુરુષરત્ન વિજયશેઠની
આ વેધક વાણીએ આજુ' માતાવરણ અને આજુ' જીવન
પલટી નાખ્યું! જન્મે ઉદ્ધારમાં છે. હિમયને એકબીજાની
ભારે અનુમોદના છે. જન્મેને પરસ્પર મારે એમ થાય છે કે
"હીક થયું આમને પરણ્યા તો, જેથી સંપૂર્ણ અભ્યર્ચ્યાનો
અનુપમ અણુમોલ લાભ મળ્યો! માનવજીવન ફતાર્ય થયું!
ચીવન લેખે લાગ્યું! કેમકે જ્ઞાનીઓ ચીવનમાં અભ્યર્ચ્યાદિ-
વ્રતનું બહુ ફળ કહે છે. "સંપત્તિ નિયમ : ચીવને વ્રતમ."
છતી સંપત્તિ મળવાની મગવડે પરિમલ સંકોચની પ્રતિજ્ઞા!
છતાં ચીવને અભ્યર્ચ્યા!

વિકારી સંસારમાં નિર્વિકાર! :-

પછી તો એકબીજામાં જાણે બાંધબાહેનની કલ્પના કરીને
ખડગની ધારા સમાન એ શીલિવ્રતને પાળે છે. માતાપિતાને
જાણ્યા નથી કેવું; તેથી શય્યા એક છે. છતાં રંગ માત્ર વિકાર
નથી! આંગળી આવનો ય સ્પર્શ નથી. માનવતેજમાંનું એક
ભ્યર્ચ્યતેજ, તેને આ આંતરક્રમાવિકાની લેડલીએ એણું
મિલવ્યું કે એની પ્રશંસા કેવળજ્ઞાની ભગવંતના મુખે થઈ!
શી રીતે આમ...

કેવળજ્ઞાની વિગળસ્વામી અને જિનદાસ :-

આજ દેવમાં ગંગા નામની નગરી હતી એ નગરીમાં જિનદાસ નામનો આવક વરો. તેના પ્રબળ પુત્રે એક વાર નગરના ઉચ્ચાનમાં વીતરાજ સર્વજ્ઞ ભગવાંત શ્રી વિભળકેવળી મહારાજ પધાર્યા. લોકના ભંગે આ આવક પાત્ર દેશનો સાંભળાયા ગંગા. ત્યાં એની ભાવના એવી વધી ગઈ કે એને એમ થયું કે 'ચારાગી હજાર સાધુની ગાયરીની ભક્તિ-પારકું કરવાનો લાભ લઉં.' એ ભાવના એણે કેવળીપ્રભુ આગળ વ્યક્ત કરી, અને એ લાભ આપવા પ્રાર્થના કરી. આય માનવતું તેજ ! વિનશ્ચર સંપત્તિને પરમાર્થના મુદ્દતમાં વહેવડાવવી !

આવકના મનોરથ :-

કેવળજ્ઞાની કહે 'એ કાંઈ બની શકે ? એટલો બધો નિર્દોષ આહાર તું શી રીતે પુરો પાડી શકે ? અને શી રીતે સાધુને ગાયરી નિર્દોષ રહે ?'

જિનદાસ નિરાશ થઈને બોલ્યો 'તો પ્રભુ, મારે લાભતું કેમ ? એવો બીજો કોઈ રસ્તો બતાવો, જેથી મને એટલો જ લાભ મળે.' શા આવકના મનોરથ ! કેમ જાણે આ અધિર સંપત્તિ રહેશે કે નહિ રહે, ફરી મળશે કે નહિ મળે ! મારે એમાંથી આત્મહિતનો નફર લાભ હમણાં જ ઉઠાવી લઉં !

વિજયવિજયાની ભક્તિથી ૮૪૦૦૦ સાધુ ભક્તિનો લાભ :-
કેવળજ્ઞાની વળતાં એમ કહે છે કે 'તો બુદ્ધો કચ્છદેશમાં વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણી નામે યુવાન પતિપત્ની છે. વળી તે લગ્નર્થીજ નિર્મળ બ્રહ્મચાર્ય પાળે છે. તે એમની ભક્તિ કરવાથી તમને ચારાગી હજાર સાધુની ભક્તિનો લાભ મળશે.'

જિનદાસને ચમકાર થયો. પૂછે છે “એમ પ્રભુ ! તે ઝંબુ તે કેવું વ્રત છે એમનું કે આટલી બધી વિશેષતા ?”

જિનદાસ ઠચ્છમાં : વિજયાના માખાપ હવે જાણે છે

કેવળજ્ઞાનીએ મૂળથી માંડીને વિજયવિજયાની વાત કહી. ત્યારે જિનદાસને ખરેખર લાગ્યું કે વિશેષતા ખરાખર છે. મનમાં એકદમ ખૂબ જ ભક્તિ એ દંપતિ પ્રત્યે ઉભરાઇ. પછી તો ચંપોથી સામગ્રી લઇને આવ્યો ઠચ્છદેશે. વિજયવિજયાને નમસ્કાર કરી ખૂબ ભાવનાથી ભક્તિ કરે છે. વિજયાના માતાપિતા ચક્રિત થાય છે કે ‘આ છે શું ? કેઠ ચંપાદેશથી આટલે દૂર આ ભાગ્યશાળી ભક્તિ કરવા આવે છે !’ જિનદાસને પૂછ્યું ત્યારે જિનદાસે કેવળજ્ઞાનીની વાણી મુજાવી. એમાં ખાસ કહ્યું કે ‘આ કૃષ્ણ, શુક્લપક્ષના નિયમવાળા દંપતીની ભક્તિ ચારાશી હજાર સાધુને પારણું કરાવ્યાનો લાભ આપે, એવું સર્વજ્ઞ ભગવાને કહ્યું છે’ ત્યારે માખાપને પુત્રરાનના અને પુત્રવધુના અસૌકિક પ્રભાવની ખબર પડી.

ઘરમાં, શરીમાં અને આખા નગરમાં વખાણ વખાણ થયાં. પણ અહીં તો વિજયવિજયાને સંકેત ભરાઈ ગયો. કેમકે માતાપિતાને વ્રતની ખબર પડી. તેથી વિજયશેઠ અને વિજયા-શેઠાણીએ ચારિત્ર્ય લીધું. અતિચારને રૂબ્યા વિના અખંડ ચારત્ર પાળી કેવળજ્ઞાન ઉપાજ્યું, આયુષ્યની પૂર્ણાહુતિએ મોક્ષે પહોંચ્યા.

‘માનવતાં તેજ અને વિજયનો વિજય’ :—એ વ્યાખ્યાન પુરું થાય છે. વિજયશેઠ, વિજયાશેઠાણીએ કામખર તમોવૃત્તિ પર વિજય મેળવી એક બ્રહ્મચર્યનું તેજ ખીલવ્યું; તો એમાંથી સર્વ તેજ પ્રગટ થયાં. આપણે પણ શક્ય એટલાં માનવતેજ પ્રગટ કરીએ, એ શુભેચ્છા.

વૈરાગ્યવાણી અને અધ્યાત્મવાણીનું

રસપાન કરવા

આજે જ....

દિવ્યદર્શન સાપ્તાહિકના

ગ્રાહક બનો.

પ્રત્યેક શનિવારે પ્રગટ થતા આ
સાપ્તાહિકના પાને પાને પૂજ્યપાદ આચાર્ય
શ્રી ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી માધારાજ સાહેબ,

આત્માની શુદ્ધિ
આરાધનાની વિશુદ્ધિ

અને

શુભ ભાવોનું સાતત્ય
જાળવાર્થ રહે તે રીતે

અધ્યાત્મવાણી પીરસી રહ્યા છે.

ધાર્મિક સંવાજન
માત્ર રૂપિયા

આજીવન સભ્ય

દસ

રૂપિયા એકસો એકાવન

* દિવ્યદર્શન સાપ્તાહિક *

કુમારપાળ વિ. શાહ

૬૮, શુક્લસલાહી,

મુંબઈ-૪૦૦૦૦૪